

THE STANDARD

เสด็จสู่สวรรคาลัย
น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้บริหารและพนักงาน
บริษัท เดอะสแตนดาร์ด จำกัด

สถิตอยู่ในใจตราบนิรันดร์

น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้บริหาร พนักงาน และผู้จำหน่ายอย่างเป็นทางการ
บีเอ็มดับเบิลยู กรุ๊ป ประเทศไทย

FROM
THE EDITOR

VOL. 1
ISSUE 15
23 OCTOBER 2017

THE DAY WE'LL NEVER FORGET

ผู้เขียนตั้งใจเขียนหน้าบรรณาธิการในวันที่ 13 ตุลาคม ซึ่งครบรอบ 1 ปี การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้วยเหตุผลหลักคือ เพื่อจะได้ทบทวนความรู้สึกของตัวเองอีกครั้ง ว่า 1 ปีที่ผ่านมาเราเคยเป็นอย่างไร และวันนี้เราได้เปลี่ยนไปมากน้อยแค่ไหน

เศร้า ซึม นั่นเป็นเรื่องปกติ แต่การยอมรับความจริงนั้นน่าจะมากขึ้นกว่าเดิม เพราะอย่างไรเสีย วันเดือนปีก็จะเคลื่อนผ่านเราไป อะไรเกิดขึ้นแล้ว จบไปแล้ว ก็ยากที่จะย้อนคืนมา ไม่ว่าเราจะอยากให้วันเวลาที่ดีย้อนคืนมาแทบขาดใจมากเพียงใดก็ตาม

การหักห้ามความเศร้านั้นไม่ใช่เรื่องง่ายตายเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ที่มีหัวใจ มีความรู้สึก ว่ากันตามความจริงแล้ว แต่ละนาทีที่ความเศร้าผุดโผล่ขึ้นมา มันรวดเร็วเกินกว่าจะหักห้ามได้ด้วยซ้ำ รู้ตัวอีกที เราก็ตระใจไปแล้ว และบางครั้งก็น้ำตารินไปแล้ว เพียงแค่นี้ก็ถึงภาพบางภาพขึ้นมา

และภาพบางภาพ เราก็ไม่ได้อยากจะนึกถึง กระทั่งอยากจะยืดเวลาให้เกิดขึ้นช้าลงกว่านี้ โดยเฉพาะภาพที่จะเกิดขึ้นในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในวันที่ 26 ตุลาคม 2560 ที่กำลังใกล้เข้ามา อันเปรียบเสมือนวันแห่งการส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย ท่ามกลางพระราชพิธีที่พสกนิกรทุกหมู่เหล่าร่วมแรงร่วมใจจัดขึ้นอย่างสมพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นที่รักยิ่งของปวงชนชาวไทย ระหว่างที่พวกเราทีมงานรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของพระราชพิธีสำคัญดังกล่าวนี้ มีหลายครั้งที่ผู้เขียนได้แต่รู้สึก

อัศจรรย์ใจกับความงดงามของศิลปะไทย ซึ่งชมความสามารถในเชิงช่างแทบทุกแขนงที่มีส่วนในการก่อร่างสร้างส่วนประกอบต่างๆ ในพระราชพิธี ภาพความยิ่งใหญ่ที่จะปรากฏขึ้นในไม่กี่วันข้างหน้านี้ ล้วนเกิดจากรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ รวมทั้งกำลังกายกำลังใจของคนจำนวนมาก ที่พูดตรงกันแทบทุกคนว่า พวกเขาตั้งใจทำงานนี้กันอย่างสุดฝีมือ สุดหัวใจ เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นครั้งสุดท้าย

นางช่างผู้ร่างแบบพระเมรุมาศบอกว่า แม้จะภูมิใจที่แบบร่างพระเมรุมาศทรงบุษบก 9 ยอด ของตนได้รับเลือกให้นำไปสร้างเป็นพระเมรุมาศ แต่ลึกๆ คงไม่มีใครอยากให้ภาพนั้นเกิดขึ้นจริง เพราะนั่นหมายถึงความจริงที่ยากจะยอมรับ กำลังจะเกิดขึ้นแล้ว

เราจึงเชื่อว่า การหักห้ามความเศร้านี้ไม่ใช่เรื่องง่ายตายเลย แต่... อย่างช้าๆ... คือสิ่งที่เราอยากให้คุณคนได้อ่านเรื่องราวที่เราตั้งใจรวบรวมมาให้

อย่างมีสติ... คือสิ่งที่เราอยากแนะนำให้คุณคนพร้อมสำหรับความจริงตรงหน้า

อย่างอดทน... คือสิ่งที่เราอยากให้คุณคนผ่านวันคืนอันหม่นเศร้าไปด้วยกัน

และเราเชื่อว่าคนไทยทุกคนจะอยู่กับวันนั้น... อย่างไม่มีวันลืม

วิลารัตน์ เอมเอี่ยม
บรรณาธิการบริหาร
WILAIRAT.A@THESTANDARD.CO

CHIEF EXECUTIVE OFFICER วงศ์กนก ชัยณรงค์สิงห์ **MANAGING DIRECTOR** นิติพัฒน์ สุขสวย **EDITOR-IN-CHIEF** วิลารัตน์ เอมเอี่ยม **EDITOR-IN-CHIEF (CULTURE SECTION)** เจมิส เหลืองศุภกรรณ์ **EDITOR** ยศยอด คลังสมบัติ **WRITER** นริษา ปุโรภานนท์ **DESIGN DIRECTOR** วีระยุทธ คงเทศน์ **ART DIRECTOR** อองศ์นาถ วิวัฒน์นนท์ **SENIOR GRAPHIC DESIGNER** พรวิไล จิววงศ์ **GRAPHIC DESIGNER** อรณิษา สุขเกษม **PROOFREADERS** สราญรัตน์ วิเชียรดี, ภาวีภา ชันติศรีสกุล **MARKETING MANAGER** วิลลิกษณ์ ไพร์ตระกูล **ASSISTANT MARKETING MANAGER** พิมพ์นารา มีฤทธิ์ **CREATIVE MARKETING** ชลธร จารุสุวรรณวงศ์ **MAGAZINE MANAGER** สุระเกตุ เรืองแสงระวี **PRODUCTION** ทศพล บุญคง **PHOTO EDITOR** ชานิส สุดโต **PHOTOGRAPHERS** เมลดา วงศ์เจริญ, วงศกร ยึดวง **ADVERTISING DIRECTOR** ศุภลักษณ์ เลิศกาญจนวัฒน์ **SENIOR ADVERTISING MANAGER** รัชญ์ณัฐ นิลพัชรโรจน์ **ASSISTANT ADVERTISING MANAGERS** มาสสุภา เอี่ยมมงคลศิลป์, ภัสราดา พุ่มเจริญ, สุกัญญา แก้วชิงดวง, สุรัตนา นรสปณิตพิทักษ์ **MARKETING COORDINATOR** ศศิมา เหลืองศิริฉาย **DIGITAL MEDIA MANAGER** วิมาวส รัชตทน

THE STANDARD เป็นนิตยสารแจกฟรีรายสัปดาห์ ห้ามจำหน่าย สงวนลิขสิทธิ์ การนำส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของนิตยสารไปใช้โดยไม่ได้รับการอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรถือว่ามีความผิดทางกฎหมาย

เจ้าของ บริษัท เดอะสแตนดาร์ด จำกัด เลขที่ 23/100-102 ซอยสุขุมวิทจอย ถนนพระราม 9 แขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310 โทรศัพท์ 02 203 1142

แฟกซ์ 02 203 1143 เว็บไซต์ WWW.THESTANDARD.CO ISSN 2586-8586

แยกสี บริษัท คลาสสิกสแกน จำกัด โทรศัพท์ 0 2291 7575 พิมพ์ บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน) โทรศัพท์ 0 2551 0533, 44

ภาพถ่าย AFP, SHUTTERSTOCK ฟอนต์ KANIT โดย ศิดธาส ตีมาก, 9 OUR KING โดย ไพโรจน์ ธิระประภา

ติดต่อของบรรณาธิการ MAGAZINE@THESTANDARD.CO ติดต่อฝ่ายโฆษณา ศุภลักษณ์ เลิศกาญจนวัฒน์ 09 2964 1635, รัชญ์ณัฐ นิลพัชรโรจน์ 09 9975 5878, ภัสรวี ตั้งวิบูลย์กุล 08 9675 3309, มาสสุภา เอี่ยมมงคลศิลป์ 08 5056 0083, ภัสราดา พุ่มเจริญ 09 2365 6415, สุกัญญา แก้วชิงดวง 09 6156 3692, สุรัตนา นรสปณิตพิทักษ์ 09 5516 2441, ศศิมา เหลืองศิริฉาย 08 3999 5484

ขอหม่อมสังเสด็จสู่สวรรคาลัย
หม่อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและร่วมถวายความอาลัย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าคณะผู้บริหาร และ พนักงาน
บริษัท ศุภาสัย จำกัด (มหาชน)

FEATURE

THE MAJESTY

เรื่อง กองบรรณาธิการ

ในช่วงเวลาสำคัญที่องค์การชาวไทยพร้อมใจกันถวายพรแด่พระมหากษัตริย์คุณตราบฉัตร 75 พรรษา THE STANDARD รวบรวมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่จะเดินทางไปร่วมถวายความอาลัยตามจุดต่างๆ รวมทั้งผู้ที่รับชมการถ่ายทอดทางสื่อต่างๆ ได้เตรียมพร้อมก่อนถึงวันจริง

IC FAREWELL

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระราชพิธีที่รัฐบาลไทยจัดขึ้น โดยกำหนดระหว่างวันที่ 25–29 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เพื่อถวายความอาลัยเป็นครั้งสุดท้ายแด่พระมหากษัตริย์ลำดับที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ณ พระเมรุมาศ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง โดยวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เป็นวันถวายพระเพลิง

งานพระศพสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พ.ศ. 2472
ภาพ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ภ.003 หอถุ 33/7/37

ราชรถ ราชยาน

ราชยาน หมายถึง พาหนะสำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศ์ คำว่า 'ยาน' ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง เครื่องนำไป หรือพาหนะต่างๆ เช่น รถมะเขือเทศ เรือ เป็นต้น เมื่อสมรสกับคำว่า 'ราช' ซึ่งหมายถึงพระเจ้าแผ่นดิน จึงหมายถึง พาหนะสำหรับพระมหากษัตริย์นั่นเอง

ราชรถ มีชื่อพาหนะของพระมหากษัตริย์ ๓กวีสาการส่วนใหญ่กล่าวว่า พัฒนารูปแบบมาจากเกวียน ๒ ล้อ ขนาดเล็ก ซึ่งได้เพ็ญงคนเดินว เกียมด้วยม้าหรือสัตว์อื่นๆ เช่น วัว ควาย ลา ล่อ หรือแม้แต่คน

1.

พานะสำหรับโดยสารไปยังที่ต่างๆ ในสมัยโบราณมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่ฐานะของผู้ใช้ มีทั้งแบบใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน หรือพานะที่แสดงถึงตำแหน่งทางราชการของผู้เป็นเจ้าของ

2.

ราชรถที่เทียมด้วยม้ามักเป็นรถศึก ส่วนรถที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้เมื่อเสด็จ นอกพระราชวัง ถ้าหากเป็นราชรถที่ลากด้วยคนจะมีขนาดใหญ่ และใช้ในการพระราชพิธีสำคัญ เช่น พระราชพิธีพระบรมศพ

3.

ยาน เป็นเครื่องประกอบยศของบุคคลชั้นสูงในสังคมสมัยโบราณ เป็นเครื่องแสดงถึงฐานะและอำนาจที่ต่างจากสามัญชนทั่วไป

พระยานมาศสามลำคานใช้สำหรับอัญเชิญพระบรมโกศไปประดิษฐานที่พระมหาพิชัยราชรถ ส่วนราชรถปืนใหญ่ใช้สำหรับเชิญพระบรมโกศของพระมหากษัตริย์ที่เคยทรงรับราชการทหารบนพระยานมาศสามลำคานตามธรรมเนียม และแห่ตุลาวัฏรรอบพระบรมศพ 3 รอบ

4.

หลักฐานการใช้ราชรถในราชสำนักปรากฏชัดเจนในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น การใช้ราชรถในการอัญเชิญผ้าพระกฐิน การอัญเชิญพระราชสาส์นจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อ พ.ศ. 2230

5.

ในสมัยกรุงธนบุรีไม่ปรากฏว่ามีการสร้างราชรถเพื่อใช้ในการพระเมรุ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 2325 จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างราชรถขึ้นมา 7 องค์ เพื่อถวายพระเพลิงพระอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก (ทองดี) เมื่อ พ.ศ. 2339 ราชรถ ราชยาน จึงกลายเป็นหนึ่งในเครื่องประกอบในริ้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศ พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสืบมา

6.

เพื่อถวายพระเกียรติแก่พระบรมศพตามโบราณราชประเพณีซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จะต้องใช้พระมหาพิชัยราชรถสำหรับอัญเชิญพระบรมศพ

7.

พระมหาพิชัยราชรถ อยู่ในริ้วขบวนที่ 2 เป็นราชรถทรงบุษบก ทำด้วยไม้แกะสลักลวดรักปิดทอง ประดับกระจกลสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ใช้เพื่ออัญเชิญพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกออกพระเมรุเมื่อ พ.ศ. 2339 ต่อมาใช้อัญเชิญพระบรมโกศพระมหากษัตริย์และพระโกศพระบรมวงศ์จนถึงปัจจุบัน

8.

พระมหาพิชัยราชรถเป็นราชรถที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในริ้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศ ด้วยความสูง 11.20 เมตร กว้าง 4.84 เมตร ยาว 18 เมตร และหนักถึง 13.7 ตัน ต้องใช้พลคู่ชักทั้งหมด 216 นาย แบ่งออกเป็น ส่วนด้านหน้า 172 นาย ด้านหลัง 44 นาย และพลควบคุม 5 นาย

9.

พระยานมาศสามลำคาน อยู่ในริ้วขบวนที่ 1 มีคานหามขนาดใหญ่ ทำด้วยไม้จำหลักลวดลายลงรักปิดทอง มีพนักอยู่โดยรอบ 3 ด้าน มีคานหาม 3 คาน มีความยาวพร้อมคานหาม 7.73 เมตร สูง 1.78 เมตร น้ำหนัก 700 กิโลกรัม สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 เพื่อใช้อัญเชิญพระบรมโกศรัชกาลที่ 1 เป็นครั้งแรก

10.

พระยานมาศสามลำคานเป็นพระยานสำหรับอัญเชิญพระบรมโกศจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง ไปประดิษฐานบนพระมหาพิชัยราชรถที่จอดเทียบรออยู่ใกล้กับพลับพลาภายในบริเวณทิศตะวันออกของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

11.

ราชรถปืนใหญ่ อยู่ในริ้วขบวนที่ 3 มีความยาว 7 เมตร สูง 1.85 เมตร เป็นราชรถที่เชิญพระโกศพระบรมศพพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศ์ที่ทรงรับราชการทหารเมื่อครั้งดำรงพระชนม์ชีพแทนพระยานมาศสามลำคานตามธรรมเนียมเดิมจากพระบรมมหาราชวังสู่พระเมรุมาศและแห่ตุลาวัฏฏ์ (เวียนซ้าย) รอบพระเมรุมาศ 3 รอบ ใช้จำนวนพล 40 นาย แบ่งเป็นพลคู่ชัก 30 นาย พลบังคับเลี้ยว 2 นาย พลประคองกลาง 6 นาย พลประคองท้าย 2 นาย

พิธีบวงสรวงราชรถเมื่อวันที่ 21 กันยายน ที่ผ่านมา เป็นการขออนุญาตเคลื่อนราชรถออกจากโรงราชรถ นับจากนี้เป็นต้นไปเพื่อใช้ในการซ้อมริ้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศ และใช้ต่อเนื่องจนกว่าพระราชพิธีจะเสร็จสมบูรณ์

12.

พระที่นั่งราชนทรยานที่สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 1 มีลักษณะเป็นทรงบุษบก ย่อมุมไม้สิบสอง หลังคาซ้อน 5 ชั้น สร้างด้วยไม้แกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจกล มีคานหาม 4 คาน ใช้คนหาม 56 คน พระราชพิธีครั้งนี้พระที่นั่งราชนทรยานเป็นพระยานประดิษฐานพระโกศพระบรมอัฐิอยู่ในริ้วขบวนที่ 4 และ 5

13.

พระที่นั่งราชนทรยานน้อย อยู่ในริ้วขบวนที่ 4 สร้างขึ้นใหม่ในปีนี้โดยใช้รูปแบบและลวดลายเดียวกับพระที่นั่งราชนทรยาน แต่มีขนาดเล็กกว่า และใช้สำหรับอัญเชิญพระบรมราชสรีรางคาร

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ภาพ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ภ.003 หวญ. 11/20/1

พระเมรุมาศ

พระเมรุมาศ คือสถาปัตยกรรมชั่วคราว สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการ
พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระมหากษัตริย์และเจ้าชายชั้นสูง
สำหรับการตายที่ใช้ราชาศัพท์ว่า 'สวรรคต'

1.

ภายในพระเมรุมาศมีพระเมรุทอง ลักษณะของพระเมรุมาศที่ปรากฏ การสร้างมี 2 รูปแบบคือ พระเมรุมาศ ทรงปราสาท ที่สร้างมาแต่โบราณ มีขนาดใหญ่โตมโหฬาร พระเมรุมาศ ทรงบุษบก ที่เริ่มใช้ในพระราชพิธี พระบรมศพรัชกาลที่ 5 ที่มีพระราชดำริว่า การพระราชพิธีพระบรมศพอย่าง โบราณสิ้นเปลืองแรง พระราชทรัพย์ จึงใช้พระเมรุมาศทรงบุษบกมาตลอด และยังคงเป็นแบบพระเมรุมาศเฉพาะ พระมหากษัตริย์เท่านั้น

พระเมรุมาศรัชกาลที่ 9 เป็น พระเมรุมาศทรงบุษบก 9 ยอด ตาม โบราณราชประเพณี โดยนายก่อเกียรติ ทองผุด นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร เป็นผู้ออกแบบพระเมรุมาศทรงบุษบก ยกสูง 50.49 เมตร (ต่อมาได้ขยาย เป็น 53 เมตร) มีชั้นเชิงกลอน 7 ชั้น ผังพื้นที่ใช้งานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด กว้างด้านละ 60 เมตร

2.

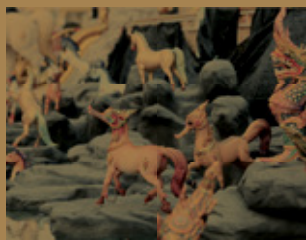
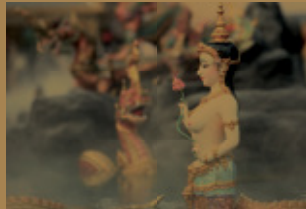
นายก่อเกียรติ ทองผุด กล่าวว่า ได้ สเกตซ์ภาพพระเมรุมาศยอดบุษบก ไว้ 3 รูปแบบ คือ หนึ่ง พระเมรุมาศ ทรงบุษบกยอดเดียว คล้ายกับของ รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 8 สอง พระ เมรุมาศทรงบุษบก 5 ยอด คล้ายกับ พระเมรุมาศของรัชกาลที่ 5 สาม พระเมรุมาศทรงบุษบก 9 ยอด ซึ่งไม่เคยมีในประวัติศาสตร์มาก่อน และ ตัวเขาเองชอบทรงบุษบก 9 ยอดมากที่สุด เพราะสื่อถึงรัชกาลที่ 9

3.

สีของพระเมรุมาศจะมีทั้งสิ้น 5 สี คือ สีทอง คือ สีประจำวันพระราชสมภพ สีขาว คือ ธรรมแห่งการปกครอง สีน้ำเงิน คือ พระมหากษัตริย์ สีชมพู คือ การเสริมความมงคล และสีเขียว คือ ทรงนำความอุดมสมบูรณ์มาสู่ แผ่นดินไทย

4.

พระเมรุมาศตั้งอยู่บนฐานชालารูป สี่เหลี่ยมจัตุรัส 3 ชั้น มีบันไดทางขึ้น

สอปพระเมรุมาศประดับด้วยประติมากรรม เช่น เทพขุมขน และพิรุณธรรมาศประดับด้วยประติมากรรมต่าง ๆ เช่น สัตว์ หิมพานต์ สิงห์ บัว ช้าง เป็นต้น

ทั้ง 4 ทิศ ทิศตะวันตกหันหน้าเข้า พระที่นั่งทรงธรรม ทิศตะวันออก ติดตั้งลิฟต์ และทิศเหนือติดตั้ง สะพานเกรินสำหรับเชิญพระบรมโกศ จากราชรถปืนใหญ่ขึ้นบนพระเมรุมาศ

5.

โครงสร้างพระเมรุมาศ ประกอบด้วย ส่วนต่างๆ ดังนี้

ลานอุตราวัฏ หรือพื้นรอบฐาน พระเมรุมาศ มีสระอโนดาตทั้ง 4 ทิศ และเขามอจำลองภายในสระประดับ ด้วยประติมากรรมสัตว์หิมพานต์ ได้แก่ ช้าง โค สิงห์ ม้า และสัตว์ หิมพานต์ตระกูลต่างๆ

ฐานชालาชั้นที่ 1 เป็นชั้นล่างสุด มีฐานสิงห์เป็นรั้วราชวัตร ฉัตรแสดง อาณาเขตพระเมรุมาศ และมีเทวดา นั่งคุกเข่าถือบังแทรก ส่วนมุมทั้งสี่ของ ฐานมีประติมากรรมท้าวจตุโลกบาล ประทับยืนหันหน้าเข้าสู่บุษบกองค์ ประธาน

ฐานชาลาชั้นที่ 2 มีหอเปลื้อง ทรงบุษบกแบบเดียวกันตั้งอยู่ที่ มุมทั้งสี่ ใช้สำหรับจัดเก็บพระโกศ ทองใหญ่และพระโกศไม้จันทร์ รวมถึงอุปกรณ์สำหรับงานพระราชพิธี

ฐานชาลาชั้นที่ 3 ฐานบุษบก ประธานประดับประติมากรรมเทพ ขุมขนจำนวน 132 องค์โดยรอบ รองรับด้วยฐานสิงห์ ซึ่งประดับ ประติมากรรมครุฑขนาดโดยรอบ อีกชั้นหนึ่ง มุมทั้งสี่ของฐานชั้นที่ 3 นี้ เป็นที่ตั้งของทรงบุษบกยอดมณฑป ชั้นเชิงกลอน 5 ชั้น ใช้สำหรับพระ พิธีกรรม 4 สำรับ นั่งสวดอภิธรรมสลับ กันไปตลอดนับตั้งแต่พระบรมศพ ประดิษฐานบนพระจิตกาธาน กระทั่ง ถวายพระเพลิงพระบรมศพเสร็จ

จุดกึ่งกลางชั้นบนสุด มีบุษบก องค์ประธานตั้งอยู่ เป็นอาคารทรง บุษบกยอดมณฑปชั้นเชิงกลอน 7 ชั้น โดยภายในมีพระจิตกาธาน เป็นที่ประดิษฐานพระบรมโกศ ผนัง โดยรอบเปิดโล่ง ติดตั้งพระวิสูตร (ม่าน) และฉากบังเพลิง เขียนภาพ พระนารายณ์วชิราวตารตอนบน และภาพ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตอนล่าง และที่ยอดบนสุดประดิษฐาน นพปฎลมหาเศวตฉัตร (ฉัตรขาว 9 ชั้น)

6.

พระจิตกาธาน คือเชิงตะกอนหรือฐาน ที่ทำขึ้นสำหรับเผาศพ เป็นคำที่ใช้ สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระบรม วงศานุวงศ์ ประกอบด้วย แทนฐาน สำหรับเผาทรงสี่เหลี่ยม ภายในใส่ดิน เสมอปากฐานสำหรับวางพื้นไม้จันทร์ พระจิตกาธานมักประดับตกแต่งด้วย กระจาดยี่สิบและเครื่องสด เช่น ดอกไม้ ใบไม้ ใบตอง หยวกกล้วย และผลไม้ บางชนิด เป็นต้น สำหรับเป็นเครื่อง กันไฟ

7.

ดร. พรธรรม ธรรมวิมล ภูมิสถาปนิก สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ผู้ดูแลการวางผังของพระเมรุมาศ รัชกาลที่ 9 ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง การวางผังพระเมรุมาศว่า มีความ เชื่อมโยงกับศาสนสถานโบราณ

สำคัญที่อยู่บริเวณรอบมณฑลพิธีห้อง สนามหลวง โดยกำหนดที่ประดิษฐาน ของบุษบกองค์ประธาน ที่ตั้งของ พระจิตกาธานสำหรับถวายพระเพลิง พระบรมศพ จากจุดตัดของเส้นทิศ เหนือ-ใต้ ซึ่งลากจากยอดพระศรีรัตน เจดีย์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กับเส้น ทิศตะวันออก-ตะวันตก ที่ลากจาก เขตพุทธาวาส วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร หากมอง พระเมรุมาศจากกึ่งกลางทางเข้าด้าน ทิศเหนือ (หันหน้าเข้าพระบรมราชวัง) จะมองเห็นยอดพระศรีรัตนเจดีย์ของ วัดพระแก้วซ้อนอยู่ในบุษบกองค์ ประธานเป็นความงามทางภูมิสถาปัตยกรรม ที่น่าประทับใจ นับเป็นความตั้งใจ ของกรมศิลปากร หน่วยงานรับผิดชอบ การจัดสร้างเพื่อให้พระเมรุมาศมี ความงดงาม ยิ่งใหญ่ สมพระเกียรติ ของรัชกาลที่ 9

กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ การจัดสร้างพระเมรุมาศ เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ด้วยความตั้งใจให้พระเมรุมาศ งดงาม ยิ่งใหญ่ สมพระเกียรติรัชกาลที่ 9 มากที่สุด

พระมหาพิชัยราชรถอัญเชิญพระบรมโกศพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอานันทมหิดล
29 มีนาคม พ.ศ. 2493 ภาพ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ก.003 หวญ. 30/6/55

อบวนพระบรม ราชาอิสริยยศ

รั้วอบวน' ตามโบราณราชประเพณี หมายถึง อบวนพระราชาอิสริยยศ
ในการอัญเชิญพระบรมศพจากพระมหาปราสาทไปสู่พระเมรุมาศ
หรืออัญเชิญพระบรมอัฐิจากพระเมรุมาศมาสู่พระบรมมหาราชวัง หรือพระบรมราชพิธีรางคาร
ไปบรรจุหรือลอยพระอังคาร เป็นการถวายพระเกียรติยศสูงสุดตามคติความเชื่อของไทย
ที่ยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพ หมายถึง เป็นเทวดาจุติมาซึ่งโลกมนุษย์
เมื่อสวรรคตจึงหมายถึงการเสด็จกลับสู่สรวงสวรรค์

แต่ละริ้วขบวนของพระบรมราชอิสริยยศจะมีคนหามและคนจุดธูปเป็นจำนวนมาก ซึ่งการเคลื่อนขบวนได้รับการชักข้อบ่งให้จงจากประหนึ่งรถราขบวนเคลื่อนขบวนมาถึงสู่สวรรค์

1.

ริ้วขบวนในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 มีด้วยกันทั้งหมด 6 ริ้วขบวน ประกอบด้วย การอัญเชิญพระบรมศพ, พระบรมอัฐิ, พระบรมราชสรีรางคาร

2.

ในริ้วขบวนจะมีเครื่องประกอบพระอิสริยยศมากมาย มีฉัตรซึ่งเป็นเครื่องสูงหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญ เช่น พระมหาเศวตฉัตร 9 ชั้น นอกจากนั้นแล้วยังมีเครื่องสูงประกอบพระราชอิสริยยศอื่นๆ อีกด้วย เช่น บังพระสุริย์ บังแทรก จามร เชิญไปในขบวนเพื่อกันแสงแดด รวมถึงพุ่มดอกไม้เงิน พุ่มดอกไม้ทอง เป็นริ้วแถวสองข้างขบวน สมมติเป็นพุ่มดอกไม้จากสวรรค์

3.

ความหมายของฉัตรเป็นคติความเชื่อที่สืบทอดมาแต่โบราณ ทั้งจากจีนและอินเดีย โดยเชื่อว่าพัฒนามาจากร่ม ซึ่งบุคคลระดับหัวหน้าจะมีคนกางให้ ร่มจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจมาแต่โบราณ

4.

อินเดียโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่มีชัยทั้ง 8 หรือ 10 ทิศ ทั้งสวรรค์และบาดาล ความยิ่งใหญ่ดังกล่าวจึงถูกสะท้อนผ่านจำนวนร่มฉัตรที่ยึดได้ในสงคราม โดยคติความเชื่อนี้แผ่ขยายมาสู่ไทย จึงนำร่มของเมืองขึ้นทั้ง 8 ทิศ มาซ้อนเป็นชั้นและเพิ่มทิศของตนเองอีก 1 ทิศ รวมเป็น 9 ทิศ เป็นเศวตฉัตร 9 ชั้น สำหรับพระมหากษัตริย์ จัดว่าเป็นเครื่องสูงที่มีความสำคัญสูงสุด เรียกว่า 'พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร'

5.

พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร มีชื่อย่อว่าพระมหาเศวตฉัตร เป็นฉัตรผ้าขาว 9 ชั้น ใช้แขวนหรือปักในสถานที่และโอกาสต่างๆ เช่น ใช้ปักเหนือราชบัลลังก์ในท้องพระโรง, ใช้แขวนเหนือพระบรมโกศทรงพระบรมศพ, ใช้ปักบนพระยานมาศสามลำคาน ในการเชิญพระบรมศพ เป็นต้น

6.

พระเสลี่ยงกลีบบัว เป็นพระรายนสำหรับสมเด็จพระสังฆราชหรือพระราชาคณะชั้นท่านพระอภิวรมนำพระโกศพระบรมศพ

7.

ริ้วขบวนที่ 1 วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เชิญพระโกศทองใหญ่โดยพระยานมาศสามลำคาน มาจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ผ่านทางประตูเทวาริรมย์ แล้วให้เส้นทางถนนมหาราช เลี้ยวเข้าถนนท้ายวัง มุ่งหน้าถนนสนามไชย จากนั้นเชิญพระโกศทองใหญ่ขึ้นประดิษฐานในบุษบกพระมหาพิชัยราชรถ บริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร รวมระยะทาง 817 เมตร ใช้เวลาราว 30 นาที

8.

เกรินบันไดนาค คืออุปกรณ์ที่ใช้เชิญพระโกศพระบรมศพขึ้นหรือลงจากราชรถและพระเมรุมาศ แทนการใช้

นั่งร้านไม้ต่อยกสูงแบบสมัยโบราณที่ใช้กำลังคนยกขึ้นลง โดยทำเป็นรางเลื่อนขึ้นลงด้วยควานหมุนลักษณะเหมือนลิฟต์ในปัจจุบัน ราวสองข้างตกแต่งเป็นรูปพญานาคเป็นที่มาของชื่อเรียกเกรินบันไดนาค

9.

ริ้วขบวนที่ 2 วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เชิญพระโกศทองใหญ่ขึ้นประดิษฐานในบุษบกพระมหาพิชัยราชรถโดยเกรินบันไดนาค จากหน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ยাত্রาขบวนจากถนนสนามไชยเข้าสู่ถนนราชดำเนินใน จากนั้นขบวนพระบรมราชอิสริยยศแห่เชิญพระโกศทองใหญ่เข้าสู่ท้องสนามหลวง รวมระยะทาง 890 เมตร ใช้เวลาราว 2 ชั่วโมง

10.

ริ้วขบวนที่ 4 วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เชิญพระโกศพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐานบุษบกพระที่นั่งราเชนทรยาน เชิญพระบรมราชสรีรางคารขึ้นประดิษฐานในพระที่นั่งราเชนทรยานน้อย จากนั้นเคลื่อนขบวนพระที่นั่งราเชนทรยานน้อยมุ่งหน้าสู่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เชิญพระผอบพระบรมราชสรีรางคารปักไว้ที่พระศรีรัตนเจดีย์ ส่วนขบวนพระโกศพระบรมอัฐิโดยพระที่นั่งราเชนทรยานเคลื่อนเข้าสู่ประตูพิมานไชยศรี เชิญพระโกศพระบรมอัฐิเข้าสู่บริเวณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทประดิษฐานที่บุษบกแว่นฟ้าทอง รวมระยะทาง 1,074 เมตร ใช้เวลาราว 30 นาที

การเตรียมความพร้อมสำหรับพระสุริย์ฉายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9 เป็นไปโดยละเอียดทุกขั้นตอน การขบวนริ้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศกระทำเสมือนจริง ณ พิธีและตามเวลาหมายกำหนดการจริง

เจ้าพนักงานในริ้วขบวนมีหลายฝ่ายและแต่งกายต่างกันถึง 16 แบบ ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องแต่งกายตามโบราณราชประเพณี นับเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่น่าสนใจในริ้วขบวน

11.

ริ้วขบวนที่ 5 วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เชิญพระโกศพระบรมอัฐิโดยพระที่นั่งราเชนทรยาน จากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมานบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท รวมระยะทาง 63 เมตร ใช้เวลาราว 10 นาที

12.

ริ้วขบวนที่ 6 วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ขบวนกองทหารนำเชิญพระบรมราชสรีรางคารจากพระศรีรัตนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากพระบรมมหาราชวัง ทางด้านประตูไชยศรีไปยังวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร จากนั้นขบวนกองทหารม้าเชิญพระบรมราชสรีรางคารจากวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร โดยรถยนต์พระที่นั่ง ไปบรรจ ณ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร

มหรสพงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ภาพ วารสารโดยสำนักงาน กปส. ฉบับที่ 3/2551

มหรสพ สมโภช

การถวายพระเพลิงพระบรมศพแต่ครั้งโบราณ
จัดเป็นงานใหญ่ มีมหรสพสมโภชงาออกพระเมรุพระบรมอัฐิ
เป็นแบบแผนสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
ถือว่าเป็นงานออกทุกข์ ทั้งยังถือเสมือนเป็นการแสดง
พระกตติการของพระมหากษัตริย์

1.

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีการจัดมหรสพสมโภชงานออกพระเมรุตามแบบแผนประเพณีเป็นครั้งแรกในรัชกาลที่ 1 ในงานออกพระเมรุพระบรมอัฐิ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พ.ศ. 2339

2.

งานแสดงมหรสพสมโภชในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพถือเป็นสัญลักษณ์ของงานออกทุกข์หรือการออกพระเมรุ โดยในอดีตประกอบไปด้วยการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงในราชสำนัก และการแสดงมหรสพจากต่างชาติอย่างเช่น จั้วและรำญวน เข้ามามผสมผสาน

3.

ละครหุ่นหลวงจะแสดงในเรื่อง *รามเกียรติ์* ตอน *หนุมานเข้าห้องนางวานรินทร์* เมื่อ พ.ศ. 2559 กรมศิลปากรมีโครงการรื้อฟื้นจัดทำหุ่นหลวง 3 ตัว คือ ตัวหนุมาน ตัวมานพ และตัวนาง จึงได้เลือกมาจัดเป็นชุดการแสดงในพระราชพิธีครั้งนี้ และถือเป็นโอกาสรื้อฟื้นหุ่นหลวงอีกครั้ง ความพิเศษของหุ่นหลวงคือ เครื่องแต่งกายและความสามารถของผู้เชิดที่ใช้ส่ายโยในการชักจำนวนมาก

ทีมงานซ้อมการแสดงโขนเมื่อวันที่ 29 กันยายน โขนเรื่อง *รามเกียรติ์ ชุดวรสรวบ้านสุนทร-ยสุน* มีกำหนดแสดงในเวทีที่ 1

4.

การแสดงหุ่นกระบอก จะแสดงเรื่อง *พระอภัยมณี ตอน สุดสาครจับม้านิลมังกร* โดยจัดอยู่ในเวทีที่ 2 ทางด้านทิศเหนือ ท้องสนามหลวง ซึ่งหุ่นหลวงใช้เวลา 20 นาที หุ่นกระบอก ใช้เวลา 40 นาที

5.

การแสดงอื่นๆ ในเวทีที่ 2 อีก คือการแสดงละครเรื่อง *พระมหาชนก* จำกั่มไม่เงินทอง ละครใน เรื่อง *อิเหนา* ตอน *บุษบาชมศาลา-อิเหนาตัดดอกไม้-ฉวยกริช ท้าวดาหนางวงสรวง* และละครเรื่อง *มโนห์รา*

6.

การแสดงหุ่นหลวง เป็นมหรสพหลวงที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ก่อนจะสูญหายไปเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากติดขัดเรื่ององค์ประกอบต่างๆ ของตัวหุ่น จำเป็นต้องใช้ผู้มีความสามารถสูงในการเชิด จึงมีหุ่นเล็กและหุ่นกระบอกขึ้นมาแทน

7.

สมัยรัตนโกสินทร์ การแสดงมหรสพสมโภชถูกยกเลิกไปในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 5 ด้วยพระองค์ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ลดทอนความใหญ่โตในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ของพระองค์ออก ซึ่งนั่นหมายรวมถึงการลดทอนงานมหรสพออกไปด้วย

8.

พ.ศ. 2539 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการรื้อฟื้นการประดิษฐานดนตรีและการมหรสพอีกครั้งในการ

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมา

9.

สำหรับงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9 ได้จัดให้มีการแสดงมหรสพสมโภชทั้งหมด 3 เวที ตั้งอยู่บริเวณทิศเหนือของสนามหลวง

10.

การแสดงมหรสพสมโภชทั้งหมดใช้นักแสดงกว่า 3,000 คน เริ่มแสดงทุกเวทีพร้อมกันตั้งแต่เวลา 18.00 น. ในวันที่ 26 ตุลาคม จนถึงเวลา 06.00 น. ของเช้าวันที่ 27 ตุลาคม (การแสดงของทุกเวทีจะหยุดการแสดงเมื่อมีพระราชพิธีในพระเมรุมาศ)

11.

นอกจากเวทีด้านทิศเหนือแล้ว ยังมี การแสดงหน้าพระที่นั่งทรงธรรม หรือพระเมรุมาศ หรือที่เรียกกันว่า โขนหน้าไฟ เรื่อง *รามเกียรติ์* ชุด *พระรามข้ามสมุทร-ยกรบ* และการแสดงชุดรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่จะจัดแสดงไปพร้อมกัน

นักแสดงซ้อมบัลเลต์เรื่อง *มโนห์รา* หนึ่งใน *Mrsawson* โขนเวทีที่ 3

การซ้อมละครหุ่น โดยหุ่นหลวงและหุ่นกระบอก ถือเป็นการแสดงสำคัญในเวทีที่ 2

12.

ผู้แสดงโขนเรื่อง *รามเกียรติ์* ชุด *พระรามข้ามสมุทร-ยกรบ* จำกั่มเป็นนาฏศิลป์จากสำนักการสังคีต นักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ 12 แห่ง และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รวมกว่า 89 คน ผู้พากย์ ผู้บรรเลง ขับร้อง และส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกว่า 360 คน พร้อมประพันธ์บทขึ้นใหม่เพื่อเทิดพระเกียรติ และรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

13.

สำหรับการแสดงทั้ง 3 เวที ที่เปิดให้ประชาชนเข้าชม ประกอบด้วย เวทีที่ 1 หนึ่งใหญ่ โขน เวทีที่ 2 *พระมหาชนก* หุ่นหลวง หุ่นกระบอก จำกั่มไม่เงินทอง ละครใน เรื่อง *อิเหนา* ละคร เรื่อง *มโนห์รา* เวทีที่ 3 ดนตรีสากล บัลเลต์ เรื่อง *มโนห์รา* ๘

*หาข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องการแสดงทั้ง 3 เวที ได้ทาง www.thestandard.co

• กำหนดการพระราชพิธี •

พุธที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2560
• 17.30 น. พระราชพิธีพระราชกุศลออกพระเมรุมาศ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พฤหัสบดีที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2560
• 07.00 น. พระราชพิธีเชิญพระบรมศพ

รัชกาลที่ 9 ออกพระเมรุมาศ ณ ท้องสนามหลวง โดยริ้วขบวนที่ 1 ริ้วขบวนที่ 2 และริ้วขบวนที่ 3
• 17.30 น. พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9
• 22.00 น. พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9 จริง

ศุกร์ที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2560
• 08.00 น. พระราชพิธีเก็บพระบรมอัฐิ และเชิญพระบรมอัฐิสู่พระบรมมหาราชวัง โดยริ้วขบวนที่ 4

เสาร์ที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2560
• 17.30 น. พระราชพิธีบำเพ็ญ

พระราชกุศลพระบรมอัฐิ ณ พระที่นั่ง-ดุสิตมหาปราสาท

อาทิตย์ที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2560
• 10.30 น. พระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลและเชิญพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมานบน

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โดยริ้วขบวนที่ 5

• 17.30 น. พระราชพิธีเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุ ณ วัดราชบพิธฯ และวัดบวรนิเวศฯ โดยริ้วขบวนที่ 6

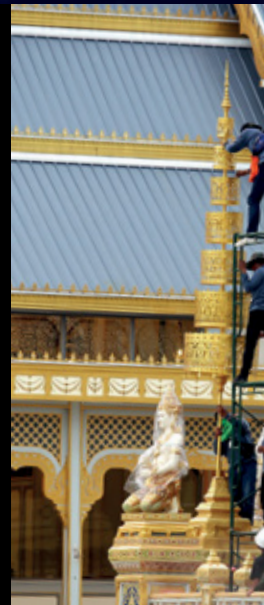
การเตรียมงานก่อสร้าง พระเมรุมาศสีขาวต่างๆ

การออกแบบสร้างพระเมรุมาศชนิดหลักไตรภูมิตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา
และความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์คือสมมติเทพตามคติทิวชัยม

13 กันยายน พ.ศ. 2560

21 กันยายน พ.ศ. 2560

25 กันยายน พ.ศ. 2560

2 ตุลาคม พ.ศ. 2560

25 กันยายน พ.ศ. 2560

2 ตุลาคม พ.ศ. 2560

INTERVIEW

ALL THE BEST FOR THE GREATEST KING

เรื่อง ยศยอด คลังสมบัติ, นิธินาฏ บุโรกานนท์ ภาพ สลัก แก้วเชื้อ

รงทอง อัครราชกุมารี

ทุกครั้งที่มีการถ่ายทอดรายการพิเศษผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโบราณราชประเพณี หรือพระราชกรณียกิจของพระบรมวงศานุวงศ์ ชื่อของศาสตราจารย์พิเศษ รงทอง อัครราชกุมารี มักจะเป็นตัวเลือกอันดับต้นๆ ในฐานะผู้บรรยายที่มีน้ำเสียงชวนฟัง ใช้ภาษาทางการ และราชาศัพท์ได้อย่างเป็นธรรมชาติไม่ติดขัด ในฐานะอาจารย์ด้านนิติศาสตร์ที่เกษียณอายุราชการ แต่มีตารางทำงานที่หนาแน่นไม่แพ้สมัยยังทำหน้าที่สอน รงทองพูดคุยกับ THE STANDARD อย่างเปิดเผย ถึงเรื่องความสนใจทางด้านประวัติศาสตร์ ความอาลัยต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และการข้ามผ่านปีที่ยากที่สุดในชีวิต

เวลานักถึงอาจารย์ เราะคิดถึงการพูดราชาศัพท์โดยไม่ติดขัด เป็นธรรมชาติที่สุด อยกให้อาจารย์เล่าย้อนว่าสังสมความรู้ในเรื่องโบราณราชประเพณีตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมาอย่างไรบ้าง

ตั้งแต่เด็กผมสนใจในเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาไทย ก็อ่านหนังสือมาตั้งแต่เด็ก เบื้องต้นคงเป็นเรื่องของการอ่านหนังสือ เพราะเห็นว่าเป็นต้นทางความรู้ที่ดีที่สุดนะครับ แล้วก็โชคดีว่าเมื่อเติบโตขึ้น จังหวัดชีวิตเข้าไปเรียนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีเดียวกันนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์ทรงเป็นนิสิตใหม่ในคณะอักษรศาสตร์ด้วย เพราะฉะนั้นผมมีโอกาสได้ถวายตัวกับพระองค์ตอนผมอยู่ลัทธิปี 4 นะครับ ก็อาศัยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม ทำให้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นอะไรที่เป็นประสบการณ์ตรงเพิ่มขึ้นจากการอ่านหนังสือ เช่น ในการฉลองพระนคร 200 ปี พระองค์ทรงเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง เสด็จพระราชดำเนินตรวจการซ่อมบูรณปฏิสังขรณ์ทุกสัปดาห์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผมเป็นหนึ่งในคณะที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดรายงานในเวลาทีเสด็จ ทอดพระเนตร เพราะฉะนั้นที่เขยอ่านหนังสือมาก็ได้เห็นกับตาตัวเองนะครับ ได้ความรู้เพิ่มพูนขึ้นมากจากการนั้น

ที่ไปเป็นผู้บรรยายงานพระเมรุ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7 เพราะเหตุว่าเป็นงานพระเมรุที่เกิดขึ้นในความทรงจำผมงานแรก ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านั้นชีวิตผมเคยมีมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่ผมเด็กเกินไป คืองานพระบรมศพสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า พ.ศ. 2499 ผมชอบเดียว ไม่รู้เรื่องอะไร แต่งานสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ ผมอายุประมาณ 30 ปีแล้ว ณ ตอนนั้นโทรทัศน์ก็เริ่มมีแล้ว มีระบบที่ฟีลเกิดขึ้นแล้ว แต่แรกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผมเป็นผู้ประสานงานกับโทรทัศน์ทั้งหลายในการเตรียมข้อมูล เพราะเป็นเรื่องใหม่สำหรับทุกคน ผมเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลให้เขา ต้องค้นเกี่ยวกับเรื่องงานพระบรมศพ งานพระเมรุเก่าทั้งหลาย เพื่อให้เขาใช้ในการทำหน้าที่สื่อ ค้นไปค้นมาเขาก็บอกว่าให้ผมไปบรรยายเองก็แล้วกัน แล้วก็ไม่ได้เป็นผมคนเดียวนะ มีผู้ที่ไม่ได้เป็นคนของช่องทีวีต่างๆ อีกคนหนึ่งคือ รองนายกรัฐมนตรีวิษณุ เครืองาม ตอนนั้นยังทำงานอยู่ในคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ที่เป็นกับอยู่บ่อยๆ การประสานงานก็สะดวกดี เป็นโอกาสที่ได้นำเรื่องราวที่ตัวเองสังสมด้วยความสนใจไปใช้งาน

อีกประเด็นหนึ่งที่ผมอยากเรียนเป็นข้อพิจารณาส่วนตัวก็คือ ความเป็นครูหรือการที่เรามีโอกาสเขียนหนังสือ ที่ทำให้เราคุ้นเคยกับการถ่ายทอดเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ การเรียงลำดับเรื่องก่อนหลัง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยประสบการณ์ช่วงหนึ่งของชีวิตมาช่วยกัน

อาจารย์คิดว่าความรู้ที่สังสมมาตลอด 30 กว่าปี เกี่ยวกับพระราชพิธีต่างๆ ที่ผ่านมามีได้ถ่ายทอดให้คนทั่วไปเข้าใจเรื่องโบราณราชประเพณีสมควรมีตั้งใจหรือยัง

ผมได้มีโอกาสทำงานมาต่อเนื่องตั้งแต่ยังเด็ก อย่างที่เล่าว่า เมื่องานพระเมรุมาศสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ เป็นคราวแรก เมื่อ พ.ศ. 2527 นั้นก็ 30 ปีมาแล้ว แล้วก็ทำหน้าที่ในมุมต่างๆ หลายวาระด้วยกัน แต่ที่เป็นผู้บรรยายทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย มี 2 คราวเท่านั้น คืองานสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ และงานสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อีกครั้งหนึ่ง ส่วนงานเมื่อคราวสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ กับสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผมไม่ได้เป็นผู้บรรยายนะครับ เพราะผมเป็นผู้ใหญ่ในราชการมาแล้ว ก็ไปช่วยเป็นกรรมการ

หลายชุด แล้วก็ไปนั่งอยู่ในงาน พอมาถึงงานสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ผมเป็นคู่เคียงพระมหาพิชัยราชาแล้วก็เป็นกรรมการอีกหลายชุด หน้าที่ก็เช่นเดียวกัน เป็นกรรมการประชาสัมพันธ์ ประชุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายในเรื่องการจัดทำจดหมายเหตุ หนังสือที่ระลึก ส่วนเรื่องของการบรรยายถ่ายทอดนั้น ช่วงแรกอาจทำอยู่บ้างร่วมกับผู้ประกาศของหลายๆ ช่อง แต่ตอนนั้นมันใจว่าน้องๆ สามารถทำหน้าที่นี้ได้ดีแล้ว ผมก็ไปเป็นวิทยากร มีการฝึกอบรม การเตรียมงาน การประชุม ก็ทำงานในลักษณะเป็นที่หรือครูผู้ผ่านประสบการณ์มาครับ

อาจารย์รู้สึกอย่างไรที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าไปบรรยายหรือได้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเรื่องนี้ ณ เวลานั้น

ตอนนั้นรู้สึกว่าเป็นโอกาสหนึ่งในชีวิต เพราะจริงๆ ถ้าหากว่าเมื่อเป็นเด็กไม่เคยเห็นงานพระเมรุ ความสนใจก็ไม่ได้มีแค่เรื่องนี่ แต่สนใจเรื่องทั่วไป เรื่องวัฒนธรรมประเพณีไทย เรื่องพระเมรุก็ผ่านตามาบ้าง แต่พอถึงเวลาที่จะมีงานพระเมรุเกิดขึ้นจริง ต้องไปเตรียมข้อมูลให้กับสถานีโทรทัศน์ทั้งหลาย ทำให้เราต้องมาวิจัยข้อมูลจำนวนมาก มานั่งทบทวนใหม่ว่าเป็นอย่างไร เห็นความร้อยเรียงระหว่างเหตุการณ์ ระหว่างประเพณี ที่มี ความคลี่คลายตามยุคตามสมัยด้วย สิ่งเหล่านี้นอกจากความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงพระเมตตาใช้สอย ก็ยังรู้สึกทำให้ตัวเองได้เพิ่มพูนความรู้ด้วยที่มีโอกาสได้ค้นคว้า

งานวันที่ 26 ตุลาคมนี้ นอกจากเราจะได้ถวายความอาลัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นครั้งสุดท้ายแล้ว นักประวัติศาสตร์หรือคนที่สนใจเรื่องความเป็นไทยจะได้เรียนรู้อะไรเพิ่มเติม

งานพระเมรุคราวนี้พูดได้เต็มปากว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่ผมเคยเห็นมาในชีวิต แน่แน่นอนว่าโดยพระบรมราชอิสริยยศที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อเทียบกับงานพระเมรุคราวอื่นที่ผ่านมา 3-4 ครั้ง ก็มีความงดงามสมบูรณ์ ยิ่งใหญ่ยิ่งกว่างานอื่นใดที่ผ่านมา แต่สิ่งที่เราได้เห็นร่วมกันคืองานอย่างนี้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ความตั้งใจจากคนคนหน้าหลายตา แล้วเป็นโอกาสที่เราจะได้ถ่ายทอดความรู้ ได้ปรึกษาหารือกัน ได้เห็นชิ้นงานซึ่งปกติแล้วเราไม่มีโอกาสได้เห็น ไม่ใช่ของที่จะมาทำเล่นหรือของที่ไม่มีโอกาสใดก็จะสร้างขึ้นมาก็ได้ โอกาสที่ว่านี้ถึงแม้เราจะไม่อยากจะเกิดขึ้นก็ตามทีเกิด แต่เมื่อเกิดแล้วก็ทำให้ดีที่สุดแล้วก็แล้วกัน เพราะฉะนั้นจะพบว่าตั้งแต่สถาปนาพระเมรุก็ดี งานประดับตกแต่ง ทุกอย่างก็ประกอบเข้าเป็นส่วนหนึ่งของงานพระเมรุนี้ ส่วนใหญ่ส่วนน้อย อะไรก็แล้วแต่ เป็นต้นว่าเครื่องสังเค็ด ความตั้งใจของทุกคนที่จะทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบอยู่ให้ดีที่สุด ผมคิดว่าความบริบูรณ์ ความยิ่งใหญ่ของงานครั้งนี้เป็นที่สุดของสิ่งที่เราเคยเห็นมา

เรื่องแรกที่ได้คือ เป็นความรู้ จากวาระที่เราได้ถ่ายทอดฝีมือ ได้เห็นงานหลายศาสตร์หลากหลายแขนงที่มีคุณค่าต่างๆ มาอยู่ร่วมกันอย่างลงตัว อีกเรื่องหนึ่งคือ ความรู้สึกว่าคนไทยเป็นเจ้าของงานนี้ร่วมกัน เพราะรัฐบาลได้นำความขึ้นกราบบูทลพระกรุณาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตที่จะสนองพระเดชพระคุณในการจัดงานนี้ถวาย เพราะฉะนั้นงานนี้ประชาชนคนไทยร่วมกันเป็นเจ้าของ เราเห็นความคืบหน้า ความพร้อมเพรียงในการทำงานเหล่านี้ ก็เป็นอีกมิติหนึ่งของความเป็นครอบครัวใหญ่ของเราว่า เราจัดงานร่วมกันเพื่อน้อมเกล้าฯ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ แล้วก็เป็นเรื่องที่ผมคิดว่าจะอยู่ในความทรงจำที่เราไม่ลืมอีกนานแสนนาน

“งานพระเมรุคราวนี้พูดได้เต็มปากว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่ผมเคยเห็นมาในชีวิต แน่แน่นอนว่าโดยพระบรมราชอิสริยยศที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อเทียบกับงานพระเมรุคราวอื่นที่ผ่านมา 3-4 ครั้ง ก็มีความงดงามสมบูรณ์ ยิ่งใหญ่ยิ่งกว่างานอื่นใดที่ผ่านมา”

หลังวันที่ 13 ตุลาคมที่ผ่านมา ซึ่งครบรอบ 1 ปีที่พระองค์เสด็จสวรรคต 1 ปีที่ผ่านมาของอาจารย์ผ่านไปยากขนาดไหน

ก็ค่อนข้างซึ้งซึ้งครับ เวลาที่ยากมากคือ 1 เดือนแรก ผมคิดว่าเป็นความเข้าใจของทุกคนว่าสุดท้ายแล้วเราไม่สามารถหนีเหตุการณ์นี้ได้ แต่อีกใจหนึ่งก็คิดว่ายังไม่ควรจะใช้เวลานี้ อยากจะให้ยังอยู่ไกลที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผมคิดว่าอารมณ์ของคนไทยในวันที่ 12-14 ตุลาคมเมื่อปีที่แล้ว เป็นอารมณ์ที่เราไม่เคยอยู่ในเหตุการณ์นั้นมาก่อนเลย ถ้านึกย้อนไปวันที่ 12 ที่มีความกังวลและมีข่าวลือเกิดขึ้นตลอดทั้งวัน ความหวาดหวั่น ความรู้สึกว่าจริงหรือไม่จริง ไม่อยากให้เห็น มันอยู่ในใจของเรา จนตอนค่ำมีการออกแถลงการณ์ พระอาการประชวรฉบับสุดท้ายก็พบว่า พระอาการไม่เป็นที่วางใจได้เลย แต่ท่ามกลางอารมณ์ทั้งปวง ผมก็ยังมีความหวังนะ จนวันที่ 13 ผมก็พยายามบอกตัวเองว่ายังไม่ใช้เวลานั้น แม้ในตอนบ่าย 3 โมง จะปิดการลงนามถวายพระพรในศาลาสหทัยสมาคม ก่อนจะมีแถลงการณ์ของสำนักพระราชวังในตอนค่ำ สิ่งเหล่านี้เป็นสัญญาณที่เราสามารถรับรู้ได้ การที่เจ้านายทุกพระองค์เสด็จฯ โรงพยาบาลศิริราช ขบวนที่เสด็จฯ ผ่านไปตามถนนหนทางทั้งหลาย ประมวลกันแล้วก็ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกว่าวันเวลาที่เรานึกไม่อยากให้ถึงมันใกล้มากเต็มที่แล้ว

ตอนเย็นวันนั้น ผมไปที่จุฬาฯ เรายังนึกกันว่ามึงงานสวดมนต์โพชนังคปริตรถวายเป็นพระราชกุศล นัดกันประมาณ 5 โมง แต่กว่าพระจะมา กว่าจะได้เริ่มอะไรก็ประมาณเกือบ 6 โมงเย็นแล้ว ในเวลานั้นเป็นความรู้สึกที่ย้อนแย้งอยู่ในใจเรามากเลย คือมูมหนึ่งใจก็รู้ว่าพระองค์สวรรคตแล้ว แต่เป็นการรู้อย่างไม่เป็นทางการ อีกมูมหนึ่งก็ยังไม่อยากให้พระองค์ยังมีพระชนมชีพ ผมไปที่ศาลาพระเกี้ยวสัก 4 โมงเย็นเห็นจะได้ ลูกศิษย์เดินร้องให้เข้ามาถอดผม ก็ไม่มีคำพูดอะไรแก่กัน คือมีแต่คนร้องให้

ผมคุยกับท่านอธิการบดีว่า ประเดี๋ยวพอพระมา เราก็สวดมนต์ตามกำหนดการ พระสวดมนต์เสร็จก็เกือบทุ่ม คนก็กำลังจะแยกย้ายกันกลับบ้าน บางคนก็ไปกราบถวายบังคมลาพระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ 9 ที่ศาลาพระเกี้ยว ก็มีแถลงการณ์ของสำนักพระราชวังเรื่องเสด็จสวรรคต สิ่งนี้คือการยืนยันอย่างเป็นทางการ ความหวังที่เคยเหลืออยู่ที่เปอร์เซ็นต์ก็แล้วแต่บัดนี้ใส่เครื่องหมายหยุดอย่างเป็นทางการแล้ว

ตั้งแต่บ่ายมาผมก็ร้องไห้เล็กๆ น้อยๆ นะ แต่ก็พยายามที่จะสะกดกลั้นให้ได้มากที่สุด หมดงานที่ศาลาพระเกี้ยวแล้วกลับบ้าน นั่งรถอยู่ลำพัง ร้องไห้มากเลย เราก็ไม่เคยพบ ไม่เคยผ่านเรื่องนี้มาก่อน กลับมาถึงบ้านก็ไม่รู้จะกินข้าวอย่างไร นอนอย่างไร ลูกศิษย์คนหนึ่งบอกว่า วันนั้นเขารับกลับบ้านเพราะรู้สึกว่าการโลกที่เขาอยู่ก็มันเปลี่ยนแปลงไป การอยู่นอกบ้านเขาไม่แน่ใจว่าจะเป็นอย่างไร บางทีอยู่บ้านอยู่ในมุมเล็กๆ ที่เขาปลอดภัยดูจะดีกว่า

เช้าวันที่ 14 เขายังไม่ประกาศหยุดราชการ แต่ผมหยุดแล้ว ผมวางแผนตั้งแต่กลางคืนว่านัดผู้ที่จะพบกันที่วัดชนะสงครามก่อนเที่ยง เพราะคิดว่าไกลกับพื้นที่ที่ใกล้เส้นทาง น่าจะสะดวกแล้ว วันนั้นผมออกจากบ้านแต่เช้า สิ่งที่เราคิดถึงมากที่สุดคือวันที่ 13 ตุลาคม ทุกคนยังแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีต่างๆ อยู่ แต่เช้าวันที่ 14 ตุลาคม ไม่เหลือเสื้อผ้าสีๆ เลย มีแต่คนแต่งดำ งานพระบรมศพที่ผมออกพระนามมา 3-4 พระองค์ ก็ไม่ถึงขนาดนี้ ไม่เคยเห็นอะไรแบบนี้

เป็นความตั้งใจของอาจารย์ก็อยากไปนั่งรอบขบวนเคลื่อนพระบรมศพ ไซ้ไห

ผมนึกมาตั้งแต่คำวันที่ 13 แล้วว่าควรทำอย่างไร หนึ่งคือ การนั่งอยู่กับบ้านผมทำไม่ได้แน่ รู้สึกว่ามันต้องทำให้ดีกว่านั้น ก็คิดว่ามีทางเลือก 2 ทาง คือแต่งเครื่องแบบเต็มยศเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง ก็คงมีที่นั่งตามควรแก่กรณี แต่อีกทางหนึ่งก็คือผมเป็นคนนอกราชการแล้ว การไปถวายบังคม

งานพระศพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าพาหุรัตมณีมัย กรมพระเทพนารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ ณ ท้องสนามหลวง พ.ศ. 2430 ภาพสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ภ.003 หนวย.33/3/1

ภาพ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบรมศพอยู่ริมถนนน่าจะเป็นความทรงจำที่ผมอยากเก็บไว้ในใจมากกว่าการไปนั่งอยู่ในฐานะข้าราชการ คิดอย่างนี้แล้วก็ไป

ทราบมาว่าอาจารย์มีความทรงจำตอนเฝ้ารับเสด็จในวัยเด็กด้วยเหมือนกัน

ผมเคยเห็นพระองค์ครั้งแรกในชีวิต คือการรับเสด็จอยู่ริมถนน บ้านผมอยู่ซอยอารีย์ ถนนพหลโยธิน พระองค์เสด็จฯ นิวัตพระนครจากการเสด็จฯ เยือนยุโรปและอเมริกาหลายเดือน คนไปรับเสด็จกันเยอะ ผมก็รับเสด็จพระองค์อยู่ริมถนน เป็นเด็ก 5 ขวบคนหนึ่ง หลังจากนั้นเคยรับเสด็จริมถนนเนืองๆ เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนสวนบัว เวลาที่พระราชอาคันตุกะมา เขาก็ให้นักเรียนมาเข้าแถวอยู่หน้าช่อง 5 จนอีกครึ่งเมื่องานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พ.ศ. 2549 บางช่วงของงาน ผมเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ แล้วไปยืนอยู่ในเวลาเสด็จออกมหาสมาคม พระที่นั่งอนันตสมาคม

แต่บางงานที่ผมไม่ได้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น ทรงพาพระราชอาคันตุกะไปดูกระบวนการเรือพระที่นั่ง ที่หอประชุมกองทัพเรือ วันนั้นก็ชวนพรรคพวกเพื่อนฝูงไปเฝ้ารับเสด็จอยู่ริมถนนแถวสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าอีกหนหนึ่ง ระหว่างพระองค์ประทับอยู่ศิริราช เมื่อพระองค์มีพระอาการดีขึ้นก็เสด็จฯ กลับที่วังไกลกังวล ได้เกือบเดือนหนึ่งก็เสด็จฯ กลับมาอีก ตอนนั้นผมเป็นปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผมก็ไปอยู่ตรงเชิงสะพานอรุณอมรินทร์ ยืนรับเสด็จอยู่ตรงนั้น ด้วยความดีใจมากที่พระองค์มีพระวรกายแข็งแรงพอที่พระองค์จะเสด็จฯ หัวหินได้ ผมเป็นผู้มีประสบการณ์และทักษะในการเฝ้ารับเสด็จริมถนนอยู่พอสมควร ไม่ใช่หน้าที่ในราชการก็ไป ในฐานะคนคนหนึ่งที่เป็นคนไทยนี่ล่ะ

วันสุดท้ายที่จะได้รับเสด็จพระองค์คือ วันรื้อขบวนอัญเชิญพระบรมศพ ก็พูดกับตัวเองเสียบ้าง อยู่ในใจว่า ไปอยู่ตรงริมสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า น่าจะดีที่สุด ผ่านมาถึงวันนี้ก็ถือว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องสำหรับผม ถ้าผมไปอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ประสบการณ์หรือมุมที่ผมจะได้ก็คงจะแตกต่างกันนะครับ

ผมก็นั่งอยู่ตั้งแต่บ่ายโมงจนห้าโมง โกล้ถึงเวลาที่ขบวนจะมา ผมนั่งแถวที่สอง ให้ลูกศิษย์เขานั่งหน้าไป คนอยู่ข้างหน้าเขาจะได้กราบลงกับพื้นได้ ในเวลาที่ขบวนอัญเชิญพระบรมศพผ่านไป นี่ก็ไม่ออกเลยว่าจะอธิบายความรู้สึกตัวเองตอนนั้นอย่างไร ก็ร้องให้เป็นธรรมชาติ ในเดือนแรก สื่อต่างๆ ก็นำเรื่องราวที่ตรงมาระหว่างรัชกาลมาให้เราดู ก็ร้องให้ทุกวัน นานจนใครๆ ก็บอกว่าเวลาเป็นเครื่องเยียวยาที่สำคัญ ก็จะทำให้เราผ่านเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านั้นไปโดยลำดับ

เหตุการณ์ที่อาจารย์ไปเฝ้ารับเสด็จในวัยเด็ก กับการเฝ้าขบวนอัญเชิญพระบรมศพ ถ้าจะสรุปก็คือเหมือนกับว่าอาจารย์อยากจะทำหน้าที่ให้ครบ

ผมรู้สึกว่าคุณชีวิตผมจะครบวงจรอะไรสักอย่างหนึ่ง มันควรจะเริ่มต้นด้วยการเฝ้ารับเสด็จพระองค์ในฐานะประชาชน และในวันสุดท้ายของรัชกาล ผมก็เป็นประชาชนคนหนึ่งก็ไปเฝ้ารับเสด็จพระองค์เช่นกัน

เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง อาจารย์ให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อหลายสังกัดว่า ช่วงเวลาแบบนี้คนส่วนใหญ่จะเศร้าซึม แต่ที่ผ่านมาแล้ว 1 ปี อาจารย์จะแนะนำให้คนไทยก้าวข้ามผ่านไปได้อย่างไร

คงมี 2 ประเด็น หนึ่งคือ ยิ่งนึกถึงพระองค์ใหม่ แล้วยังมีโอกาสจะสนองพระเดชพระคุณพระองค์ใหม่ ก็ยังมีนะ คือทำบุญทำกุศลที่เราจะอุทิศถวาย เป็นราชสักการะได้ ส่วนที่สองคือ นำเอาบทเรียนที่เราสามารถเรียนรู้ได้จาก

สิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติมาโดยตลอด หรือสิ่งที่พระองค์ทรงทำกับเรา มาใช้เป็นแนวทางการใช้ชีวิตของเราจากนี้ไป บางทีการสวรรคตอาจทำให้เราตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่เราเคยมีมากกว่าตอนที่พระองค์ยังทรงอยู่กับเรา เราต้องเตือนตัวเอง ต้องดีได้ด้วยสิ่งที่พระองค์ทรงเคยตรัสหรือทรงทำให้เราดู

อาจารย์เคยเปรียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าเป็นขวัญของชาติ และยังได้บันทึกเรื่องราวไว้เป็นหนังสือ 2-3 เล่ม อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้อาจารย์เลือกที่จะบันทึกแล้วบอกเล่าเรื่องราวของพระองค์

ผมเคยอ่าน *สามเกียรติยศ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1* มีคำกลอนสั้นๆ บทหนึ่ง *อันพระนครทั้งหลาย ก็เหมือนกับกายสังขาร กษัตริย์คือจิตวิญญาณ เป็นประธานแก่ร่างอินทรี* บ้านอื่นเมืองอื่นเขาอาจจะมิว่าวัฒนธรรมที่แตกต่าง แต่สำหรับเมืองไทยแล้ว ผมคิดว่าพระองค์คือประสบการณ์ตรงที่ทุกคนมีส่วนร่วม พระองค์ทรงเป็นมิ่งขวัญของเรา ผมลองนึกดูว่าเวลาที่เราทราบข่าวว่าพระองค์ประชวร เราก็ไม่สบายใจ เราได้ข่าวว่าพระองค์มีพระอาการดีขึ้น เราก็ดีใจ วันนี้เสด็จฯ ทอดพระเนตรแม่น้ำ เราก็มีความสุข ต้องรีบกลับบ้าน เพราะเดี๋ยวสองทุ่มจะรีบดูข่าวให้ได้ สิ่งเหล่านี้คือตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่าพระองค์ทรงเป็นขวัญของเรา ถ้าพระองค์ทรงมีความสุข เราก็มีความสุขไปด้วย ในทางกลับกันผมคิดว่าสำหรับรัชกาลที่ 9 ก็อาจพูดได้ไม่ผิดแน่นอนว่า ถ้าประชาชนมีความสุข พระองค์ก็ทรงมีความสุขด้วย เป็นลักษณะที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในขณะที่เราสุขเพราะผ่านฟ้าสุขสมบุญ พระองค์ก็ทรงมีสุขเพราะไฟฟ้าสุขสมบุญเหมือนกัน สิ่งเหล่านี้ผมโชคดีมากพอสมควร ถ้าเทียบกับลูกหลานที่เกิดมาในช่วงหลัง

ผมเคยรับปากนิยายสาร *สุธอนาค* ซึ่งวันนี้ไม่อยู่แล้วว่า จะเขียนเรื่องราวที่ไปค้นมาได้ หรือที่ตัวเองได้ยินได้ฟังมา ในคอลัมน์ 'ขวัญของชาติ' ผมเป็นคนกำหนดชื่อเรื่อง แล้วก็เขียนให้เขาด้วยลายมือส่งไปทุกสัปดาห์ เขาก็พิมพ์มาให้ ผมก็เก็บเป็นเล่มไว้เท่านั้น เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว ผมเห็นกองหนังสืออยู่ตรงนั้น ผมมานั่งอ่าน แน่ใจว่าร้องไห้ไปด้วย เพราะว่านึกถึงสิ่งที่ตัวเองเคยเห็น เคยผ่านมา ก็ไม่อยากจะให้สิ่งนี้หายไป แต่หลายๆ คนเขาไม่ทันเรื่องที่ผมเขียนแล้ว จึงไปป่าวร้องในเฟซบุ๊ก ก็มีคำแนะนำให้เอามารวมเป็นเล่ม แต่จะใช้ชื่อว่าขวัญของชาติ ก็อาจไม่เหมาะกับยุค เพราะมาพิมพ์เมื่อหลังเสด็จสวรรคต ก็ตั้งชื่อเสียใหม่ว่า *บุญเหลือเมื่อใด เกิดแผ่นดินนั้น* ถือเป็นงานที่เขียนเมื่อ 30 ปี มาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2530

ผมมีความรู้สึกที่ว่า ผมเป็นคนมีโชคที่อยู่มาตั้ง 60 กว่าปีในรัชกาลของพระองค์ จึงอยากเขียนบันทึกความทรงจำของตัวเอง เพราะเมื่ออายุมากขึ้น มันก็จะเลอะเลือนไปเรื่อยๆ ก็เขียนเสร็จในวันพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสप्तมาวาร (100 วัน) เรื่อง *ความสุข ความทรงจำ ในรัชกาลที่ 9* หนังสือ 2 เล่มนี้ก็ตกลงกับสำนักพิมพ์ว่า อย่าให้แพงนะ เพราะอยากให้ราคาสมเหตุสมผล คำลิขสิทธิ์ถ้าจะพิมพ์ก็พิมพ์ได้ทั้งหมดก็นำไปทำบุญถวาย เป็นพระราชกุศล นี่คือการตั้งใจว่าอยากให้มีเอกสารหรือหนังสือที่สามารถจะเป็นหลักฐานยืนยันถึงเรื่องราวที่ได้เกิดขึ้นจริงในชีวิตของผม

เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีโอกาสได้ดูข่าวในพระราชสำนัก หรือช่วงเวลา
ที่พระองค์ทรงงานต่างๆ มีวิธีอะไรที่จะทำให้เด็กรุ่นใหม่ของเรา
สิ่งที่เราได้อยู่ทุกวันนี้คือคุณูปการหลายอย่างที่เรามาได้จากพระองค์
ตรงนี้ก็เป็นที่น่าพอใจที่เราจะหาอะไรกับความจริงที่เราได้พบเห็นมา ทำอย่างไรจึงจะมีการถ่ายทอดออกไป บอกให้เด็กทั้งหลายได้รับทราบ เด็กสมัยนี้อาจจะนึกไม่ออกเลยว่าเมืองไทยเมื่อ 50 ปีก่อนเป็นอย่างไร ผมเติบโตมาในเวลาซึ่งมือหิวตาบอดโรค โรคใบโผล่ ระบาดมาก พระองค์ทรง

สู้กับเรื่องนี้ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในเรื่องการรักษาพยาบาลอะไรต่อมิอะไร จนวันนี้เด็กเขาไม่รู้จักไปลิโอแล้ว

แต่ตลอด 1 ปีที่ผ่านมา คนรุ่นใหม่ก็ต้องได้รับทราบสิ่งที่พระองค์ทรงทำผ่านทุกสื่อ

แต่ผมกำลังคิดว่าการได้รับรู้ข้อมูล กับการสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับตัวเขา สิ่งนี้อาจยังเป็นสิ่งที่เรายังต้องช่วยกันคิดต่อ ข้อมูลมีมากนะ เราสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ แต่ถามว่าเขาได้อะไร หรือเขาเกี่ยวอะไรกับเรื่องนี้ มันโยงมาหาชีวิตเขาได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้สื่อทั้งหลายยังทำไม่ได้นะ มันอยู่ที่คนจะต้องทำในการเล่าเรื่องเหล่านี้ให้เขา

จากประวัติศาสตร์ สถาบันกษัตริย์อยู่คู่กับสังคมไทยมานาน อาจารย์คิดว่าความสำคัญของสถาบันนี้ในฐานะที่เป็นสถาบันหลักของชาติเป็นอย่างไรบ้าง

สถาบันกษัตริย์เป็นสถาบันเก่าแก่ ที่ถามว่าเริ่มขึ้นเมื่อไร บางคนอาจตอบไม่ได้ด้วยซ้ำ ตั้งแต่ผมมีความทรงจำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บ้านเรา ก็มีสถาบันกษัตริย์แล้วนะ ซึ่งก็มีการปรับเปลี่ยนมาตามกาลเวลาด้วยบทบาทหน้าที่ ความคาดหวังของแต่ละยุค แต่ละสมัยที่ไม่เหมือนกัน แม้จะพูดเฉพาะเจาะจงในรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 แต่เหตุการณ์ บริบท สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ตอนต้นรัชกาล ในช่วงเวลาที่ผ่านไปมาโดยตลอด จนถึงเวลาเมื่อพระองค์

เสด็จสวรรคตก็ไม่เหมือนกันนะครับ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าต้องทำความเข้าใจก่อน

สำหรับผมเอง ในโลกนี้มีประมุขของรัฐอยู่แค่ 2 แบบ คือประธานาธิบดี กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ผมมีความเชื่อมั่นเต็มร้อยว่าระบอบประมุขของประเทศที่เป็นพระมหากษัตริย์เหมาะกับความเป็นไทยของเรามากที่สุดแล้ว สิ่งที่ได้เกิดขึ้นตลอด 70 ปี ก็ถือว่าพระองค์ทรงวางมาตรฐาน แนวทาง หน้าที่ของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยที่ควรพึงมีพึงเป็นเป็นอย่างไร ดังที่ทรงย้ำในหลายวาระว่า ไม่ได้ทรงทำหน้าที่บริหารประเทศนี้ นั่นเป็นเรื่องของฝ่ายรัฐบาล แต่สิ่งที่พระองค์ทรงทำได้ก็คือ ทำในสิ่งซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าเป็นประโยชน์ เป็นการทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์นั้นมีประโยชน์กับประชาชนนะ ซึ่ง 70 ปี นานพอที่จะมีกรณีศึกษา ตัวอย่าง หรือความทรงจำที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันและเป็นแนวทางในการดำรงอยู่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ในบ้านเราต่อไปในวันข้างหน้า

ตลอด 1 ปีที่ผ่านมา เป็นช่วงที่ดีสำหรับคนที่สนใจเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณราชประเพณี รวมถึงศาสตร์ต่างๆ อีกหลายแขนง อยากให้อาจารย์ช่วยขยายความแต่ละส่วน

ผมคิดว่าถ้าคนชนวนขยายที่จะหาความรู้นะ ตรงนี้เป็นหน้าที่ทองในการหาความรู้ ไม่ต้องเดินเข้าไปในพระเมรุเอง ให้คนอื่นเขาทำงานไป สิ่งที่เราเอาเข้ามาเล่าสู่กันฟังในแต่ละวัน แคนนี้ก็อ่านไม่ทัน เก็บไว้อย่าทิ้งนะ โรงเรียน

“พระองค์ยังทรงอยู่ในใจผม ผมไม่ต้องไปดูรูปของพระองค์ ไม่ต้องไปนึกถึงเหตุการณ์อะไรหรอก เพราะว่าพระองค์ทรงอยู่กับผมมาตลอดตั้งแต่เด็กจนโต”

ครูบาอาจารย์ทั้งหลายถ้าชวนชายในการเก็บข้อมูลเสียหน่อย ยังไม่ต้องย่อ เหมือนการหยอดกระปุกไว้ก่อน วันหลังค่อยทูปกระปุกนั้นมาค่อยๆ อ่านก็ได้

มันเป็นคลังความรู้ตั้งเยอะแยะมากมายว่าเขาทำอะไรกันอย่างไร ด้วยเหตุผล ความคิด วิธีการอย่างไร ผมได้ย้อนอ่านพระเมรุสมัยรัชกาลที่ 5 มีคนเขียนบทกวีนิพนธ์ที่พรรณนาเรื่องงานพระเมรุไว้เยอะว่าพระเมรุมีความงดงามอย่างไร เช่น นายชิต บุรทัต กวีสมัยรัชกาลที่ 6 ใช้นามปากกาว่า เอกชน แต่ง *สามัคคีภาพคำฉันท์* เป็นคนเขียนฉันท์เก่ง เขาเขียนฉันท์ชมพระเมรุ แห่ชมพระเมรุ เป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน เขาเก็บรวบรวมเป็นหนังสือหนึ่งเล่มขึ้นมา เป็นคำกลอนสรรเสริญพระบารมีรัชกาลที่ 5 ว่าด้วยเรื่องงานพระเมรุ

ตั้งแต่ต้นมาผมเก็บงานที่มีคนเขียน เพราะสมัยนี้มีคนเขียนลงสื่อต่างๆ เยอะ เราก็เก็บ ถ้ามีคนเขียนเรื่องชมพระเมรุ หรือว่าด้วยเรื่องของงานทั้งหมดเป็นวรรณกรรมชิ้นมาลึกชิ้นหนึ่งนะ จะเป็นลิลิต ฉันท์ โคลง อะไรก็แล้วแต่ ผมจะไม่ทิ้งงานดีๆ กวีที่เป็นศิลปินแห่งชาติทั้งหลายจะคิดอย่างนี้บ้างหรือไม่ ก็ขอให้ช่วยพิจารณา ไม่ต้องมีสำนวนเดียวกับข้าไป เพราะของอย่างเดียวกันเห็น ไม่ได้แปลว่าคนจะพูดเหมือนกันในทางวรรณกรรม ช่วงเวลา 1 ปี ที่ความรู้อ่างๆ ที่มันตก จม ซุกอยู่ในชอกที่เราไม่เคยเห็น บัดนี้มันกลับขึ้นมาแล้ว สื่อต่างๆ ก็ควรเป็นเครื่องมือที่จะเผยแพร่ความรู้เหล่านั้น ถ้าอ่านไม่หมด ยังอ่านไม่ละเอียด เก็บไว้ก่อนก็ได้ แล้วนำมาใช้ประโยชน์ในภายหลัง

ถ้าอาจารย์อยากรำลึกถึงพระองค์ อาจารย์ทำอย่างไร เข้าใจว่าอาจารย์น่าจะบึงขงที่ระลึก รูปภาพ เพลง หรืออะไรที่ให้นึกถึงพระองค์ได้เสมอ

ไม่รู้ เป็นคำตอบแปลกนะ ผมไม่ได้อาศัยสิ่งไหนช่วยเลย เพราะพระองค์ยังทรงอยู่ในใจผม ผมไม่ต้องไปดูรูปของพระองค์ ไม่ต้องไปนึกถึงเหตุการณ์อะไรหรอก เพราะว่าพระองค์ทรงอยู่กับผมมาตลอดตั้งแต่เด็กจนโต

เมื่อนึกถึงพระองค์ ก็เห็นพระองค์นั้นล่ะ แต่อาจจะนึกมากหน่อย ถ้าไปเห็นสิ่งของหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ วันก่อนผมคุยกับเพื่อนที่โรงเรียนสาธิตปฐมวันว่าที่เราับพระราชทานปริญญาบัตรกัน เขาทรงปกปริญญามาก เพราะเป็นวัตถุที่พระองค์ทรงเคยจับ ทรงหยิบยื่นสิ่งนี้ให้เขา เมื่อเขายังเป็นเด็ก เห็นคนไปรับสด็จที่วัดพระแก้ว เขาผ้าขาวไปปู เพื่อจะมีรอยพระบาทอยู่ที่ผ้าขาวนั้น เขาบอกเขามียิ่งกว่ารอยพระบาท เขามีรอยพระหัตถ์อยู่ในความครอบครอง เขาจะบอกลูกหลานว่านี่คือสิ่งรัชกาลที่ 9 ทรงเคยจับมาแล้ว

ความทรงจำของคนที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 มีความงดงามที่หลากหลายนี่เหมือนสายสะพายมหาปรมาภรณ์ข้างเือก คือสายสะพายสูงสุดที่ข้าราชการจะพึงได้รับ ผมได้รับพระมหากรุณาพระราชทานใน

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยฯ ตอนนั้นเป็นรองปลัดยุติธรรม หัวหน้ากลุ่มภารกิจ เมื่อ พ.ศ. 2549 แล้วก็ใช้มานาน แพรของสายสะพายเวลาแต่งเต็มยศแล้วจะสะพายจากบ่าซ้ายลงไปเอวขวา จึงจะต้องมีเหรียญตราทั้งหลายที่ทับอยู่บนนั้น ต้องแทงเข็มทะลุลงไป ก็พรุนหมดแล้ว แต่ไม่คิดจะไปเปลี่ยน เพราะเส้นนี้รับพระราชทานโดยตรงจากพระหัตถ์ จึงไม่เปลี่ยน เพราะมีค่ามาก

เชื่อว่าพลกนิกรมีพระองค์ทรงเป็นหลักชัย เป็นแรงบันดาลใจในหลายๆ เรื่อง ในส่วนของอาจารย์เองได้ใช้อะไรเป็นหลักจากพระองค์ในการใช้ชีวิต

แน่นอนว่าพระบรมราชาบาทที่พระราชทานกับเราทั้งหลายในวาระต่างๆ แต่ละคนก็อาจมีประเด็นที่ตัวเองคิดอยากจะทำไว้เป็นพิเศษ สำหรับผมมีพระบรมราชาบาทที่มีความหมายมากคือ ทรงรับสั่งว่าคนเรานั้นมีหน้าที่ต่างๆ ถ้าทุกคนทำหน้าที่ของตัวเองได้ดีแล้ว ทุกอย่างจะประสานสอดคล้องกลมกลืนกันไปหมด อย่าไปเกะเกนที่ว่าคนโน้นเขาต้องทำอย่างโน้นสิ คนที่เอาเกะเกนที่ได้คือตัวเราเองนี่แหละ ไปเกะเกนที่คนอื่นเขาไม่สำเร็จหรอก ตัวเรานะดีที่สุด แต่ผมนำมาขยายขึ้นว่า มนุษย์คนหนึ่งก็มีหน้าที่หลายหน้าที่ เราก็ต้องพยายามสร้างดุลยภาพในระหว่างการทำหน้าที่ทั้งหลายเหล่านั้นด้วย

สมัยที่ผมยังทำงานราชการอยู่ ผมก็ต้องดูแลพ่อแม่ ตอนนั้นพ่อแม่อายุมากแล้ว ต้องไปหาหมอ ถึงเวลาตอนเย็นกลับมาอย่างไรก็ต้องกินข้าวกับพ่อแม่ นั่งคุย ถามทุกข์สุขในแต่ละวัน ขณะเดียวกันผมมีหน้าที่เป็นครู ผมยังสอนหนังสืออยู่ ก็ต้องไปสอนหนังสือ ตรวจข้อสอบ พอเอาหน้าที่ทั้งหมดนี้มารวมกันแล้ว มันก็คือตัวตนของเรานั้นแหละ คือเราต้องสร้างความสมดุล งานราชการก็ต้องทำในตำแหน่งหน้าที่ที่มีอยู่ ทั้งหมดคือการทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด แล้วก็ด้วยความตั้งใจจริง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความรู้สึกรู้ว่าสักวันหนึ่งเราต้องกลับไปมองดูว่าเราทำหน้าที่เหล่านั้นครบถ้วนบริบูรณ์ดีหรือไม่ เราก็จะมีความสุขที่ว่าทำได้ดี ก็คือการได้เห็นสิ่งที่เราทำมาแล้ว เป็นความดีของเรา คนอื่นไม่ต้องเห็น ไม่ต้องรู้หรอก

จนทุกวันนี้พ่อแม่ไม่อยู่กับผมแล้ว แต่ผมก็ยังย้อนกลับไป ผมรู้สึกที่ผมไม่ได้บพร่องต่อหน้าที่ในการเป็นลูก การเป็นครูสอนหนังสือ ลูกศิษย์เขาเจอเรา ก็ดีใจ เขามารายงานตัวว่าวันนี้เขามีความเจริญก้าวหน้าอยู่ที่ไหน นี่เป็นรางวัลแล้ว ผมอาจจะไม่ได้รางวัลครุฑที่เด่น แต่ว่าถ้าลูกศิษย์เขาเจอหน้าเรา แล้วยินดีที่จะเข้ามาสวัสดิ์เรา ผมว่านั่นคือรางวัลของการทำดีแล้วได้ดี วันนั้นเกษียณแล้ว แต่กลับไปตามกระทรวง ทบวง กรม เมื่อไรก็ไม่มีความขาดหน้าหน้า ยังอยากคุยกับเขา ยังนึกถึงว่าเคยทำเรื่องนั้นด้วยกัน สนุกจังเลย ดีจังเลย เต็มวันมันคืบหน้าไปถึงไหนแล้ว มาเล่าให้ฟังทั้งหมดนี้ผมคิดว่า เราก็ทำหน้าที่ของตัวเองนั้นล่ะให้ดีที่สุด ทำให้ตัวเองมีคุณค่า ผมว่าเท่านั้นก็จะพอแล้วสำหรับผม ☺

FROM A HISTORIAN'S POINT OF VIEW

เรื่อง ยศยอด คลังสมบัติ ภาพ จสสมน ไตรยศักดิ์

ชนบทพร @ชุ่มมั่งมี

ในช่วงเวลาแห่งความโศกอาลัย สิ่งสำคัญที่เราได้เห็นตลอดหนึ่งปีที่ผ่านมามีคือ เกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณราชประเพณี ซึ่งในผู้ที่สนใจบันทึกเหตุการณ์ครั้งสำคัญด้วยมุมมองทางวิชาการคือ ชนบทพร @ชุ่มมั่งมี ผู้เขียนหนังสือ ธรรมเข็ญมพระบรมศพและพระศพเจ้าชายตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2551 และตีพิมพ์อีกครั้งเมื่อปลายปีที่ผ่านมามี

ช่วงนี้คนกลับมาสนใจเรียนรู้เรื่องโบราณราชประเพณีมากขึ้น ในภาพรวมมีประเด็นอะไรน่าสนใจที่เราควรจะให้ความสำคัญบ้าง

ประการแรกที่ผมต้องการนำเสนอคือ เรื่องของขั้นตอนในแต่ละส่วนของพระราชพิธี เริ่มตั้งแต่เมื่อสวรรคตทำอย่างไร ทรงน้ำแบบไหน เราเก็บสิ่งที่เราเรียกว่าเป็นพัฒนาการของขั้นตอนแต่ละแบบว่า ความคิดเชื่อเดิมเป็นแบบนี้ พอยุคหนึ่งมันเปลี่ยน เพราะอะไร ด้วยเงื่อนไขใด พอเปลี่ยนเสร็จแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าคงอยู่ตลอดกาล บางอย่างมีการกลับมาใช้แบบเดิม แต่บางสมัยก็เปลี่ยนไป พระเมรุเดิมสมัยอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ 4 เป็นแบบโบราณเลย คือเป็นยอดปราสาท มีพระเมรุ 2 ชั้นข้างใน พอมาถึงรัชกาลที่ 5 เปลี่ยนเงื่อนไขด้วยว่าบ้านเมืองเจริญขึ้น มีคติแบบตะวันตก อาจไม่ต้องการให้คนต้องเดือดร้อน กิลดขนาดเหลือเป็นพระเมรุชั้นเดียวแล้วขยายออก ด้วยความศรัทธาของบ้านเมือง หรือคติเปลี่ยนไป มีการเปลี่ยนธรรมเนียมไปมาโดยสัมพันธ์กับเงื่อนไขบริบทของสังคม

พูดง่าย ๆ เป็นรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ในแต่ละขั้นตอน เช่น ขบวนแห่ขุคนี่เป็นอย่างไร อยุธยาเป็นอย่างไร รัชกาลที่ 5 เป็นแบบไหน รัตนโกสินทร์เป็นแบบไหน มีการเปลี่ยนรูปแบบตลอด หรือแม้แต่ขั้นตอนบางอย่างเช่น เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยๆ ทำให้เวลาเราต้องเข้าชมข้างใน ทำไมแต่โบราณต้องเอาเบี่ยง 33 เบี่ยง วางไว้ที่พระจิตกาธาน ฯลฯ มีความเชื่อแทรกอยู่ทุกขั้นตอน หรือแม้แต่บางขั้นตอนที่ไม่ได้ทำแล้ว เช่น เวลาถวายพระเพลิงเสร็จ เข้ามาก็เก็บอัฐิก็คือแต่โบราณเขาเรียกเดินสามหอบ คือทำภัตตาหารใส่ภาชนะแล้วใส่หาม พนักงานก็แต่งตัวขาวเดินเวียนรอบแล้วตะโกนเรียกคนตายให้รู้ว่าเขาทำบุญ อะไรแบบนี้ไม่มีแล้ว ยกเลิกไปเมื่อหลังรัชกาลที่ 5 แม้แต่งงานของรัชกาลที่ 9 ก็ไม่ได้ทำแล้ว เหลือแต่ภาพถ่ายที่ประกอบหนังสือแค่นั้นเอง ถ้าเราไม่รวบรวมไว้ หรือว่าไม่แยกหมวดหมู่ให้ดีก็จะหายไป

ตั้งแต่ตุลาคมปีที่แล้ว คนไทยคุ้นเคยกับธรรมเนียม เช่น การประโคมย่ำยา แต่มีอีกหลายอย่างที่คนอาจยังไม่เข้าใจ เช่น การแจงพระรูป มีเกร็ดเกี่ยวกับธรรมเนียมอะไรอีกที่น่าสนใจบ้าง

แจงพระรูปเป็นขั้นตอนก่อน เป็นส่วนของการเก็บอัฐิ คือถ้าเป็นขั้นตอนชาวบ้านเรียกการแปรรูป เป็นปรีชาธรรม ว่ากลับไปเกิดใหม่อีกด้านหนึ่ง คือหันหัว แปรทำอัฐิเป็นรูปคนเสร็จแล้วก็กลับ แล้วเปลี่ยนอีกด้านหนึ่ง กลายเป็นว่าเรียงกลับไปเกิดใหม่อีกด้าน จากตะวันออกไปตะวันตก จากตะวันตกไปตะวันออก ถึงเวลานั้นก็ค่อยๆ เก็บอัฐิพรมน้ำอบ แล้วก็เก็บอัฐิที่ละชั้น เลือกทีละส่วน หัว แขน ขา ที่เหลือก็ค่อยแจกัน เพื่อสะท้อนปรีชาธรรมว่าเป็นเรื่องของ การกลับไปเกิดใหม่

เป็นความเชื่อของเราที่ว่ายังมีการเวียนว่ายตายเกิด

ใช่ เป็นเรื่องของ การเวียนว่ายตายเกิด พิธีกรรมพวกนี้แฝงปรีชาธรรม เดินสามหอบเพื่ออะไร เพื่อบอกถึงภพภูมิในชาติหน้า มีการเรียกวิญญาณ หรือว่าส่งบุญกุศลว่า เราได้ทำบุญแล้วนะ เวลาคนหาบถึงต้องตะโกนเรียกครับ

เราได้เห็นพิธีต่างวัฒนธรรมที่เข้ามาในเมืองไทย เช่น พิธีงเด็ก ซึ่งเริ่มมีบทบาทในพระราชพิธีพระบรมศพ และพระศพเจ้านายช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นใช้ไหม

พิธีงเด็ก เริ่มประมาณช่วงปลายรัชกาลที่ 3 คืองานพระบรมศพรัชกาลที่ 3 (สมัยที่ไทยติดต่อกับชาวยุโรปกับคนจีนเยอะ และมีคนจีนเข้ามาในเมืองไทยจำนวนมาก) อย่างเรื่องธรรมเนียมการสวด 15 วัน 100 วัน ก็มาเริ่มตอนงานของสมเด็จพระนางเจ้าสุภัททาภุมรินทร์ พระบรมราชเทวี (สมเด็จพระนางเจ้าเสด็จ) กงเต็กมีความพิเศษตรงที่เป็นเรื่องของ การทำให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่สบายใจมากกว่า เพราะเป็นการจำลองภพภูมิในโลกหน้าว่าคนตายไปไหน ถ้าเป็นอย่างธรรมเนียมแบบเถรวาทก็แค่สวดอย่างเดียว แต่ถ้าแบบมหายานเขาจะเอาเสื้อผ้าคนตายมา สมมติว่าเป็นวิญญาณอยู่ในนั้น มีการบูชา แล้วเอาเสื้อผ้าแล้วอัญเชิญว่าวิญญาณสถิตอยู่ในนั้น เสร็จแล้วก็เดินข้ามสะพาน เหมือนกับข้ามไปภพภูมิ โดยที่มีพี่น้องตามไปส่งด้วย เป็นการยืนยันว่าผู้ที่เสียชีวิตจะไปสบาย เลยต้องมีบ้าน มีเครื่องใช้ไม้สอยเอาตามไปให้ เป็นความสบายใจของคนเป็น เพราะเราไม่รู้ว่าคุณตายจะเจออะไร

ในหนังสือเล่มนี้ คุณชี้ว่าธรรมเนียม 'สุกาศพ' มีความซับซ้อนมากกว่าแค่การแต่งตัวให้ศพใช้ไหม

ใช่ครับ การทำศพปัจจุบัน สุกาศพยังไม่ค่อยมีการพูดถึง การแต่งตัวศพก็แค่เอาชุดเสื้อผ้าที่ดีที่คนตายใส่แล้วบรรจุในโลงศพ แต่สมัยก่อนเนื่องจากว่า หนึ่ง ส่วนมากไม่ได้จัดยา สอง คือเป็นศพของคนชั้นสูง เครื่องแต่งกาย เสื้อผ้าต้องอลังการ อาจจะมีเสื้อผ้าชั้นดีหลายชิ้น ใส่ของหอมใส่เครื่องหอมลงไป ด้วยความที่ไม่ได้จัดยาจึงต้องพันผ้าหลายชั้น เพื่อขับของเสียต่างๆ พวกนี้

ธรรมเนียมที่ข้าราชการที่ดูแลเรื่องต่างๆ เช่น ดุแลกุษา ต้องเตรียมขั้นตอนกันอย่างไร

จะมีวิธีนอกจากการพันจากไหนไปไหน เป็นเรื่องที่ต้องเป็นคนฝ่ายสนมพลเรือน มีเป็นแผนกเฉพาะที่ทำ แม้แต่ปัจจุบันเวลาในงานศพของเจ้านายที่ว่า บางท่านบางองค์ยังทรงต้องการทำแบบโบราณ ก็จะต้องเป็นธรรมเนียมเก่า

ช่วงที่เรากำลังถวายเป็นกุศล เราได้เห็นพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเอกทางสถาปัตยกรรมตกแตงนั้น ซ่อนคติหรือตำนานอะไร

เป็นเรื่องของคติว่าด้วยเรื่องของจักรวาล เรื่องของไตรภูมิ หรือภพภูมิทั้งสาม แต่ตอนนี้จะเน้นไปที่เรื่องของ เขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางของจักรวาล ชื่อก็บอกแล้วว่าเป็นเรื่องของพระเมรุ ว่าในเขาพระสุเมรุมีองค์ประกอบหลัก

งานถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

ภาพสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.003 หนวญ.11/15/5

คือ เป็นองค์ประธาน เป็นมณฑลประธาน และบริเวณ
เขาพระสุเมรุก็เป็นปริมณฑลรายรอบ ถ้าตามคติเดิมเป็น
เรื่องของจักรวาล เช่น มีมหาสมุทร มีสระโนดาต หรือ
มีป่าหิมพานต์ที่อยู่เชิงเขาพระสุเมรุ

โยงมาจากเรื่องที่เราเชื่อว่า พระมหากษัตริย์ทรง
เป็นสมมติเทพมาเกิดใช้ใหม่ พอท่านเสด็จสวรรคต
พระองค์จะเสด็จกลับไปยังที่เดิม
ใช้ คำว่าสวรรคต แปลว่า กลับสู่สวรรคต ดังนั้นพระเมรุ
จึงเป็นเหมือนต้นทางที่จะส่งพระองค์กลับสู่สวรรคต

จึงต้องมีการทำประหนึ่งจำลองสวรรค์ลงมาบนโลกมนุษย์
มีการขุดสระอยู่ 4 ด้าน มีปริมณฑลรายรอบ เสมือนเป็น
มหาสมุทร มีป่าหิมพานต์ สัตว์หิมพานต์ พญานาค
ทุกอย่าง ถ้ายังชั้นล่างๆ จะสะท้อนว่าเป็นป่าหิมพานต์
รายรอบ หรือแม้แต่ปริมณฑล เช่น ศาลา ประหนึ่ง
เหมือนพวกสัตว์บริภัณฑ์ หรือเป็นพวกกำแพงจักรวรรดิ
หรือเป็นทวีปทั้ง 4 ซึ่งเป็นไปตามตำราว่า จริงๆ แล้วคติ
เรื่องเขาพระสุเมรุมันแทรกอยู่ในสถาปัตยกรรมไทย
โดยเฉพาะในวัด

ราชรถ ราชยาน มีคติความเชื่ออะไรแฝงอยู่
จริงๆ เรื่องราชรถ โดยเฉพาะมหาพิชัยราชรถก็
ประหนึ่งจำลองเขาพระสุเมรุลูกหนึ่ง ถ้าสังเกตจะ
เห็นว่าตั้งแต่ฐานไปก็จะเป็นฐานครุฑซึ่งเป็นวิมาน
ชั้นหนึ่งอยู่ในเทือกหนึ่งของเขาพระสุเมรุ สลักเป็น
รูปสัตว์ รูปเทวดา ไปจนถึงชั้นบนก็จะเป็นฐานพระโกศ
แล้วก็เป็นยอด เหมือนกับการเคลื่อนเขาพระสุเมรุทั้งลูก

แต่ต้องมีองค์ประกอบสมเป็นเครื่องประกอบ
พระบรมราชอิสริยยศใช้ใหม่

“ได้เรียนรู้ธรรมเนียมโบราณ อย่างน้อยคนก็เริ่มพูดถึงเรื่องประโคนย่ำยามเป็นอย่างไร สวดสดับปกรณ์เป็นอย่างไร ทำกงเต๊กหลวงเป็นอย่างไร หรือเรื่องราชรถ ราชยาน การทำพระโกศจันทน์ การถวายพระเพลิง นี่คือจุดที่แสดงความเป็นพระจักรพรรดิ เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นเจ้าชีวิตได้อย่างชัดเจนมาก”

ใช่ ในขบวนแห่จริงจึงไม่ได้มีราชรถหลักอย่างเดียว แต่จะต้องมีราชรถทำหน้าที่ต่างๆ เช่น ราชรถที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมนำ ถ้าโบราณก็จะมีราชรถโยงพระภูษาออกจากพระโกศ หรือไปรอยข้าวตอกดอกไม้ ราชรถโยงไปรอย บรรจุท่อนจันทน์เอาไปเผา หรือต้องมีรูปสัตว์หิมพานต์บรรทุกเครื่องสังเค็ด พวกผ้าไตร จีวร เป็นขบวนตัวสัตว์แล้วลากไปตามถนน แต่โบราณมีขบวนวอ มีสนมนางในตามจำนวนมากมาย

ครั้งล่าสุดมีการทอนหรือเพิ่มเติมธรรมเนียมราชประเพณีอะไรบ้าง

ธรรมเนียมที่ใช้ทุกวันนี้เริ่มประมาณรัชกาลที่ 5 ว่ารถต่างๆ อาจลดขบวนลงก็เหลือแค่ขบวนนำและรถหลัก ส่วนโยงไปรอยไม่มี ท่อนจันทน์ก็ไม่มีนะครับ แล้วก็เหลือแค่ขบวนนำจะมีราชรถหรือพระวอที่ใช้ เช่น พระที่นั่งอาสน์อมรินทร์แห่งพระอัฐิ พระวอสีวิภาภาณูจน์แห่งพระอังคาร พวกนี้ยังอยู่ แต่เป็นขบวนเล็ก คือเป็นการย่อหย่อนครับ

ก่อนหน้านี้มีประเพณีเรื่องนางร้องไห้ซึ่งในหนังสือเขียนไว้ แต่้วยยกเลิกไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6

จริงๆ แล้วนางร้องไห้เป็นธรรมเนียมที่ปรากฏหลักฐานในสมัยอยุธยาว่าเป็นบทร้องที่เป็นทำนอง เป็นกลอนเนื้อเรื่องที่ถูกแต่งมาแล้ว เป็นโคลงที่แต่งมาแล้ว โดยหลักคือการแสดงความกตัญญูไปตามไปรับใช้ ก็เกิดธรรมเนียม การเปลี่ยนแปลง รัชกาลที่ 6 ไม่ทรงโปรด ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่ารำคาญด้วยซ้ำไป ผมคิดว่ามีพระราชประสงค์ให้งานศพเป็นงานเศร้าแบบตะวันตก จึงทรงสั่งเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่เรื่องพระเมรุ มหรสพต่างๆ ที่อยู่รายรอบพระเมรุแต่โบราณถูกยกเลิกหมด ดอกไม้ไฟที่มีการจุดรอบพระเมรุแต่โบราณถูกยกเลิก ไม่มีการจุด ตั้งแต่องานพระเมรุของรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ยกเลิกมหรสพ การโปรยทาน การตั้งร้านเลี้ยงแขกมาร่วมงาน ดอกไม้ไฟยกเลิกหมด

สมัยโบราณลดทอนความเศร้าด้วยมหรสพไซ้ไหม

มหรสพส่วนหนึ่งคือ หนึ่ง การออกทุกข์ พอเผาเสร็จถือว่าต้องออกทุกข์แล้ว คุณจะมาเศร้าตลอดกาลไม่ได้ สอง เป็นการบรรเทาทุกข์ ให้ราษฎรมาดู ยิ่งรื่นเริงมากเท่าไร ยิ่งดี มีมหรสพเป็นสิบชนิด มีดอกไม้ไฟ มีการโปรยทาน โปรยเงิน โปรยสลาก แล้วเอาไปขึ้นของ

นอกจากนี้ห้ามราษฎรร่วมถวายความอาลัย ยังเป็นการปลอบขวัญพลกนิกรไปในตัวด้วยไซ้ไหม

ใช่ ปลอบขวัญและมีนัยสื่อถึงการแสดงพระบรมเดชานุภาพว่า กษัตริย์องค์ใหม่ต้องการที่จะบรรเทาทุกข์ราษฎร

ครั้งนี้มีมหรสพอะไรที่พอสมควร เหมือนนำธรรมเนียมเก่ากลับมาอีก

ใช่ เป็นการนำกลับ แต่ว่ารูปแบบการจัดแสดงอาจไม่เล่นเต็มเหมือนสมัยก่อน ธรรมเนียมนี้เริ่มกลับมาตอนพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) เริ่มมาเล่นบริเวณที่หน้าพระที่นั่งทรงธรรม ก็มีเวทีแสดงอยู่สนามหลวงประมาณ 2-3 จุด เพราะงานสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ พอลงคืนมณฑลพิธีเงียบสงัด ดูแล้วไม่สมพระเกียรติ แล้วดูเศร้า วังเวง เลยมีการนำมหรสพกลับมาตอนงานสมเด็จพระศรีฯ รัชกาลที่ 9 มีพระบรมราชานุญาตให้กลับมาจัดใหม่

ช่วงเวลาสำคัญแบบนี้ คนทั่วประเทศอยู่ในอารมณ์เศร้า แต่สำหรับคนที่สนใจประวัติศาสตร์ เหมือนเราได้เห็นของจริงจากสิ่งที่เราเคยได้ศึกษา เคยเรียนรู้มา

ครับ เป็นโอกาสที่เราได้เรียนรู้โบราณราชประเพณี แล้วถึงงานพระบรมศพระดับพระมหากษัตริย์ มันห่างมาตั้ง 70 ปีแล้ว ตั้งแต่รัชกาลที่ 8 ผมเชื่อเลยว่าอาจเป็นครั้งเดียวในชีวิตของเราหลายคนที่จะได้เห็น ได้บันทึกว่าอะไรยังอยู่ อะไรเปลี่ยนแปลง อะไรเพิ่มเติมเข้ามา เป็นโอกาสที่เราได้เก็บข้อมูลไว้เป็นฐาน

ในการศึกษา ได้เรียนรู้ธรรมเนียมโบราณ อย่างน้อยคนก็เริ่มพูดถึงเรื่องประโคนย่ำยามเป็นอย่างไร สวดสดับปกรณ์เป็นอย่างไร ทำกงเต๊กหลวงเป็นอย่างไร หรือเรื่องราชรถ ราชยาน การทำพระโกศจันทน์ การถวายพระเพลิง นี่คือจุดที่แสดงความเป็นพระจักรพรรดิ เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นเจ้าชีวิตได้อย่างชัดเจนมาก องค์ประกอบ เครื่องสูง ราชรถ ราชยาน มันไม่มีที่ไหนอีกแล้ว นอกจากเมืองไทย

เป็นโอกาสที่เราเก็บข้อมูลเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เข้าใจ...

เป็นโอกาสที่เราได้เรียนรู้โบราณราชประเพณี เรียนรู้เกร็ดเล็กเกร็ดน้อย ความสวยงาม ความรู้ของมัน นี่เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เปลี่ยนจากความเศร้าทำให้เป็นความรู้ เราจะได้อะไรอีกเยอะเลย ☺

น้ำตารินทลั่งลาอาตุรงค์
พ้ำมิตมิตม้าวทมน่นฝนไพรยปราช
ธ สติจ ฅน แท่งไตไนแดนขสรวง
ให้เรื่อกรู้ตั่งแสดทงถ่งอฮำไย

วันวิโยคเหมือนชีพดับสลับสลาย
ชนทั้งทหลายแสดนเคร้ำร้ำวราชเใจ
ให้โชติช่วงสุกสว่างกระช่างไส
อสงไขยสุขสันต์นิรันดร์เทอดนุ

ข้าพชะพุทเจ้า
คณะผู้บริหาร และพนักงาน
บริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

114

จุดถวายดอกไม้จันทน์

ในวันพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ
รัชกาลที่ 9 ทั่วกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เพื่อซ่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ประชาชนทั่วไปที่ไม่สามารถไปร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9 ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง สามารถร่วมถวายดอกไม้จันทน์ ณ พระเมรุมาศจำลอง และจุดถวายดอกไม้จันทน์ประจำแต่ละจังหวัด ตั้งแต่เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป สำหรับประชาชนในกรุงเทพฯ สามารถเดินทางไปร่วมถวายดอกไม้จันทน์ได้ 114 จุดทั่วกรุงเทพฯ และปริมณฑลต่อไป

1 เขตพระนคร

- ▲ กองสลากเดิม
- ▲ สวนนาคาภิรมย์
- ▲ ลานปฐมบรมราชานุสรณ์ รัชกาลที่ 1 สะพานพุทธ
- ▲ ลานคนเมือง
- วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร
- วัดศรีเทพ
- วัดใหม่อมตโรส
- วัดสังเวชวิศยาราม
- สวนสันติชัยปราการ
- กองบัญชาการกองทัพไทย
- วัดบวรนิเวศวิหาร
- วัดบูรณะศิริมาตยาราม
- หน้าหอสมุดเมือง
- วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
- วัดอินทราวินัย
- วัดมเหยงคณ์พาราม
- วงเวียนอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
- หน้าบริษัทเทเวศน์ประกันภัย
- หน้าทางเข้าซอยวัดปิ่นนาถ
- บริเวณสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
- แยก จ.ป.ร.
- บริเวณแยกมัจฉาวัน

2 เขตดุสิต

- ▲ พระลานพระราชวังดุสิต
- วัดสุคันธาราม
- วัดจันทรมโสม
- วัดแก้วฟ้าจุฬามณี
- วัดน้อยนพคุณ
- วัดเทพราชกุญชร ราชวรวิหาร
- วัดไตรมิตรวิทยาราม วรวิหาร
- วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร
- วัดราชาธิวาส ราชวรวิหาร

3 เขตหนองจอก

- วัดหนองจอก

4 เขตบางรัก

- วัดหัวลำโพงพระอารามหลวง

5 เขตบางเขน

- วัดพระศรีมหาธาตุ

6 เขตบางกะปิ

- วัดเทพศิลา
- ลานหน้าอินดอร์สเตเดียมหัวหมาก

7 เขตปทุมวัน

- วัดดวงแข
- วัดปทุมวนาราม
- สถานีรถไฟหัวลำโพง
- ลานเซ็นทรัลเวิลด์
- ลานหน้าสนามศุภชลาศัย
- ลานพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 6 สวนลุมพินี

8 เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

- วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร
- วัดสุนทรธรรมทาน
- วัดโสมนัสราชวรวิหาร
- บ้านมนังคศิลา
- วัดเทพศิรินทราวาส ราชวรวิหาร
- บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานหลานหลวง
- มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

9 เขตพระโขนง

- วัดวชิรธรรมสาริตถวรวิหาร

10 เขตมีนบุรี

- วัดบำเพ็ญเหนือ

11 เขตลาดกระบัง

- ▲ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- วัดลานนาบุญ

12 เขตยานนาวา

- วัดปรีชาวาสสงคราม

13 เขตสัมพันธวงศ์

- วัดชัยชนะสงคราม (วัดตึก)
- วัดจักรวรรดิราชาวาส วรวิหาร

14 เขตพญาไท

- วัดไผ่ตัน

15 เขตธนบุรี

- วัดเวฬุราชิน
- วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

16 เขตบางกอกใหญ่

- วัดสังฆะกระจายวรวิหาร

17 เขตห้วยขวาง

- วัดพระราม 9 กาญจนาภิเษก

18 เขตคลองสาน

- วัดพิชยญาติการามวรวิหาร

19 เขตตลิ่งชัน

- วัดรัชฎาธิษฐานราชวรวิหาร

20 เขตบางกอกน้อย

- วัดเจ้าอาาม
- สถานีรถไฟกรุงเทพ
- โรงพยาบาลศิริราช
- ช่องทางคู่ขนานขาออก บริเวณหน้าโรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม
- วัดอรุณราชวราราม

21 เขตบางขุนเทียน

- วัดสะแกงาม
- เซ็นทรัลพาร์ค เซ็นทรัลพระราม 2

22 เขตภาษีเจริญ

- วัดปากน้ำภาษีเจริญ

23 เขตหนองแขม

- วัดอุดมรังสี

24 เขตราชบุรีบูรณะ

- วัดราชบุรีบูรณะ
- ลานหน้าธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่

25 เขตบางพลัด

- วัดอาวุธวิกสิตาราม
- วัดภาณุรังษี
- เซิงสะพานพระราม 8 ฝั่งธนบุรี

26 เขตดินแดง

- วัดพรหมวงศาราม
- ลานหน้าศูนย์เยาวชน กรุงเทพมหานคร ไทย-ญี่ปุ่น

27 เขตบึงกุ่ม

- วัดนวลจันทร์

28 เขตสาทร

- วัดยานนาวา

29 เขตบางซื่อ

- วัดมัมขันธ์ติการาม

30 เขตจตุจักร

- วัดเสมียนนารีพระอารามหลวง
- สวนจตุจักร

31 เขตบางคอแหลม

- วัดราชสิงขร

32 เขตประเวศ

- วัดทุ่งเศรษฐี
- สวนหลวง ร.9

33 เขตคลองเตย

- วัดคลองเตยใน

34 เขตสวนหลวง

- วัดยางพระอารามหลวง

35 เขตจอมทอง

- วัดราชโอรส

36 เขตดอนเมือง

- วัดดอนเมือง

37 เขตราชเทวี

- วัดศิขราราม

38 เขตลาดพร้าว

- วัดสาครสุนประชาสวรรค์

39 เขตวัฒนา

- วัดธาตุทองพระอารามหลวง

40 เขตบางแค

- วัดบุญประดิษฐ์

41 เขตหลักสี่

- วัดหลักสี่พระอารามหลวง
- กองบัญชาการกองทัพไทย
- ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ

42 เขตสายไหม

- วัดอยู่ดีป่ารุ่งธรรม (ออเงิน)

43 เขตคันนายาว

- วัดราชวรীরศรัทธาธรรม (บางชัน)
- ลานหน้าศูนย์การค้า แฟชั่นไอส์แลนด์

44 เขตสะพานสูง

- วัดลาดบัวขาว (ราชโยธา)

45 เขตวังทองหลาง

- วัดบึงทองหลาง

46 เขตคลองสามวา

- วัดพระยาสุเรนทร์

47 เขตบางนา

- ▲ ไบเทค บางนา
- วัดบางนาใน พระอารามหลวง

48 เขตทวีวัฒนา

- วัดปุณณาวาส

49 เขตทุ่งครุ

- วัดทุ่งครุ
- ศูนย์กีฬาเฉลิมพระเกียรติฯ บางมด

50 เขตบางบอน

- วัดบางบอน

พระเมรุมาศ
▲ พระเมรุมาศจำลอง
■ วัดต่างๆ ในพื้นที่กรุงเทพฯ
● ชุมถวายนอกไม้จันทน์

ตรวจสอบสถานที่ ถวายนอกไม้จันทน์ เพิ่มเติมได้ที่

ปทุมธานี

- ▲ สนามกีฬาธูปเตมีย์

นครปฐม

- ▲ พุทธมณฑล

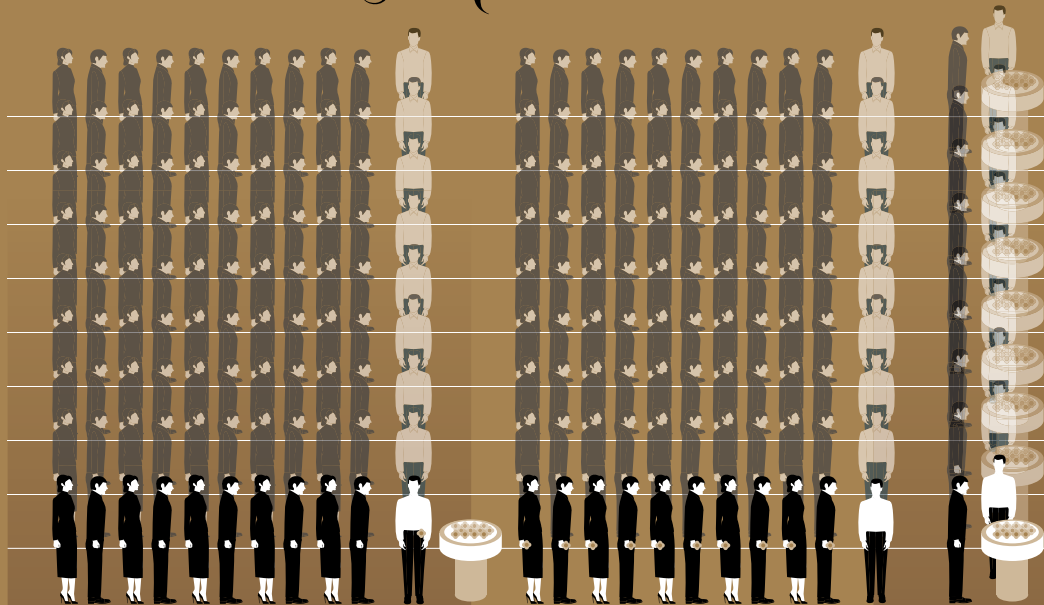
นนทบุรี

- สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ศรีสมาน

ธ เสด็จสู่สวรรคต ณ ชัยฟ้า ปวงประชา จำให้ถวายอาลัย

ขั้นตอนและ
วิธีการเข้าร่วม
พิธีถวาย
ดอกไม้จันทน์

ขั้นตอนที่ 1

พระเมรุมาศจำลอง ชุ่มถวายดอกไม้จันทน์
ในแต่ละจุด จะมีเจ้าหน้าที่บริการประจำจุด
ทางเข้าชุ่มถวายดอกไม้จันทน์ คอยส่ง
ดอกไม้จันทน์ให้กับประชาชนที่เข้าถวาย
ดอกไม้จันทน์

ขั้นตอนที่ 2

เจ้าหน้าที่จัดระเบียบ
ประชาชนที่เข้าถวาย
ดอกไม้จันทน์

ขั้นตอนที่ 3

เมื่อประชาชนยืนประจำ
จุดวางดอกไม้จันทน์
เจ้าหน้าที่จะประกาศให้
วางดอกไม้จันทน์

การเดินทางสู่มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

ระหว่างวันที่ 25-29 ต.ค. 2560 จะมีการปิดการจราจรในหลายเส้นทาง ผู้ประสงค์เดินทางเข้าร่วม
งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 ควรหลีกเลี่ยงช่วงรถติดช่วงหัวค่ำที่

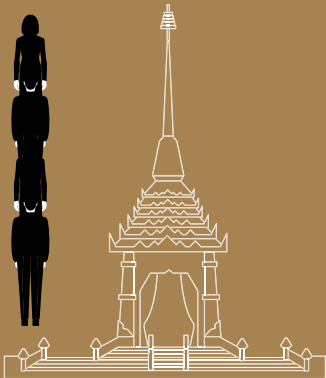
ขสมก. บริการรถ 46 เส้นทาง

มีรถโดยสารเส้นทางปกติ ที่ผ่านบริเวณสนามหลวง
และพื้นที่ใกล้เคียง 25 สาย ได้แก่ สาย 1, 2, 3,
12, 15, 25, 32, 42, 47, 53, 59, 60, 68,
70, 79, 80, 82, 91, 203, 503, 508, 509,
511, 516 และสาย 556 ให้บริการตั้งแต่
04.30-24.00 น. บริการฟรีทั้งหมดหากเป็น
รถธรรมดา ส่วนรถปรับอากาศเก็บค่าโดยสาร
ตามปกติ

บริการรถ Shuttle Bus 21 เส้นทาง

ได้แก่ ออนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ-สนามหลวง, สโมสรตำรวจ-สนามหลวง, หัวลำโพง-สนามหลวง, สนามกีฬาอเนกมัย-
สนามหลวง, วงเวียนใหญ่-สนามหลวง, ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ-สนามหลวง, สายใต้ใหม่สนามหลวง, ท่าอากาศยาน
สุวรรณภูมิ-สนามหลวง, เซ็นทรัลเวสต์เกต-สนามหลวง, เมกาบางนา-สนามหลวง, หมอชิต 2-สนามหลวง, ไปรษณีย์
บางนา-สนามหลวง, สนามม้านางเลิ้ง-สนามหลวง, แอร์พอร์ต เรล ลิงก์ มัถกะสัน-สนามหลวง, เอกมัย-สนามหลวง,
เซ็นทรัลพระราม 2-สนามหลวง, ฟิวเจอร์ปาร์ค รังสิต-สนามหลวง, ศาลาया-สนามหลวง, ท่าอากาศยานดอนเมือง-
สนามหลวง, พุทธมณฑล สาย 4-สนามหลวง, เมืองทองธานี-สนามหลวง ให้บริการตั้งแต่ 05.00-24.00 น. และ
ในวันที่ 26 ต.ค. ให้บริการรถโดยสาร 24 ชม. ทั้ง 46 เส้นทาง

*25-26 ต.ค. ปิดการจราจรในพื้นที่โดยรอบงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ

ขั้นตอนที่ 4
ประชาชนถวายค่านับแล้ววางดอกไม้จันทน์ที่พาน จากนั้นถวายค่านับอีกครั้งก่อนเดินไปยังบริเวณทางออก (ส่วนบริเวณวัด เมื่อถวายค่านับครั้งที่ 2 แล้วจะแยกเป็น 2 แถว เดินออกบริเวณทางออกซ้าย-ขวา) และจะได้รับแผ่นพับพระราชประวัติ/หนังสือที่ระลึก

กำหนดการเข้าร่วมพิธีถวายดอกไม้จันทน์ ณ พระเมรุมาศจำลอง หรือ ชุมนวายดอกไม้จันทน์ต่างๆ

09.00-16.30 น.

เริ่มพิธีถวายดอกไม้จันทน์ช่วงแรก (ยกเว้นที่สวนนาคราภิรมย์ เริ่มเวลา 13.00 น.)

16.30-18.30 น.

ประชาชนหยุดถวายดอกไม้จันทน์ เพื่อเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จ และร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9

18.30-22.00 น.

ประชาชนถวายดอกไม้จันทน์ ช่วงที่ 2

การแต่งกายเข้าร่วมพิธีถวายดอกไม้จันทน์ งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 9

ผู้ชาย

- เสื้อสีดำ หรือเชิ้ตสีดำ
- กางเกงขายาวสีดำ (งดยีนส์)
- รองเท้าสุภาพหุ้มส้นสีดำ

ผู้หญิง

- เสื้อสีดำไม่รัดรูป
- งดเสื้อแขนกุดหรือสายเดี่ยว
- กระโปรงสีดำ ความยาวคลุมเข่า
- รองเท้าสุภาพหุ้มส้นสีดำ

สิ่งที่ต้องเตรียม

บัตรประจำตัวประชาชน

การเดินทาง

ไม่แนะนำให้ใช้รถส่วนตัว

กำหนด 5 จุดรับ-ส่งประชาชน ใกล้มณฑลพิธีท้องสนามหลวงมากที่สุด

แยกอรุณอมรินทร์

รถโดยสารปกติสาย 42, 68, 80, 91, 203, 516 และ 556 หรือรถ Shuttle Bus จากสายใต้ใหม่ เซ็นทรัลเวสต์เกต เซ็นทรัลศาลายา และพุทธมณฑลสาย 4

แยกเมอริคิงส์ (วังบูรพา)

รถโดยสารปกติสาย 1, 25, 47, 53, 82 และ 508 หรือรถ Shuttle Bus จากเอกมัย หัวลำโพง วงเวียนใหญ่ และ เซ็นทรัลพระราม 2

แยกวิสุทธิกษัตริย์

รถโดยสารปกติสาย 3, 12, 32, 79 และ 509 รถ Shuttle Bus จากหมอชิต และสนามม้า นางเล็ง

สนามบ้านนางเล็ง

รถโดยสารปกติสาย 2, 59, 60, 70 และ 503 รถ Shuttle Bus จากฟิวเจอร์พาร์ค รังสิต ดอนเมือง เมืองทองธานี สโมสรรถาวรฯ ศูนย์ราชการ แจ้งวัฒนะ และอนุสาวรีย์ชัยฯ

บ้านมังกศิลา

รถโดยสารปกติสาย 15 และ 511 รถ Shuttle Bus จากสุวรรณภูมิ เมกาบางนา-อิกเกีย ศูนย์การประชุมไบเทค บางนา และแอร์พอร์ต เรล ลิงก์ มักกะสัน ☺

ปวงข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม
รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้บริหาร พนักงาน และตัวแทน

บริษัท เอไอเอ จำกัด